

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

NECM SÛRESİ'NİN RÛHU'L-MEÂNÎ VE TAHRİR ET-TENVİR
ADLI TEFSİRLERDEN KARŞILAŞTIRMALI TEFSİRİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Cemil DEMİR

Enstitü Anabilim Dalı: TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ
Enstitü Bilim Dalı: TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ALABALIK

HAZİRAN 2019

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**NECM SÛRESİ'NİN RÛHU'L-MEÂNÎ VE TAHRİR ET-TENVİR
ADLI TEFSİRLERDEN KARŞILAŞTIRMALI TEFSİRİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Cemil DEMİR**

**Enstitü Anabilim Dalı: TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ
Enstitü Bilim Dalı: TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ALABALIK

HAZİRAN 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

NECM SÛRESİ'NİN RÛHU'L-MEÂNÎ VE TAHRİR ET-TENVİR
ADLI TEFSİRLERDEN KARŞILAŞTIRMALI TEFSİRİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Cemil DEMİR (127213042)

Enstitü Anabilim Dalı: TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ
Enstitü Bilim Dalı: TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ

Bu tez 20/06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Dr. Öğretim Üyesi Ahmet ALABALIK	☐ Kabul	☐ Düzeltilme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğretim Üyesi Salim SANCAKLI	☐ Kabul	☐ Düzeltilme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğretim Üyesi Zekeriya YILMAZ	☐ Kabul	☐ Düzeltilme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Necm Sûresi'nin Rûhu'l-meânî ve Tahrir et-Tenvir Adlı Tefsirlerden Karşılaştırmalı Tefsiri

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 52 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 28.05.2019 tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen Turnitin intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 17' dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Cemil DEMİR

Öğrenci Numarası : 127213042

Ana Bilim Dalı : Temel İslâm Bilimleri

Bilim Dalı : Temel İslâm Bilimleri (Tefsir)

Programı : Tezli Yüksek Lisans

Türü : () Proje (X) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

28.05.2019
Dr. Öğr. Üyesi Hacı Bayram BAŞER
Taramayı Yapan

28.05.2019
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ALABALIK
Danışman

ÖNSÖZ

Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a (c.c.) olsun...

Rabbimize hamd, habibine salât ve selam olsun. Bizleri Müslüman anne ve babadan halk eden Rabbimize binlerce şükürler olsun. Rabbimiz insanoğlunu ahsen-i takvim üzere yaratmış ve bu hâl üzere yaşantısına devam etmesini murâd etmiştir. Bu çerçevede onlar için yol gösterici, yeri geldiğinde uyarıcı veya korkutucu sıfatıyla Peygamberler göndermiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) gönderen Rabbimiz O'nun en büyük mucizesi olarak Kur'an-ı Kerim'i O'nunla göndermiştir. Kur'an bir hayat nizamı olarak gelmiş, dünya ve ahiretin saadetini oluşturan kurallar bileşkesini kendisinde cem etmiştir.

Allah (c.c.) Kur'an'ın anlaşılması ve üzerinde düşünülmesini murâd etmiştir ve bu hususu da yeri geldiğinde ikaz mahiyetinde ayetlerle bildirmiştir: “Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalplerin üzerinde kilitleri mi var?” (Muhammed,47/24) “Hâlâ Kur'an'ı düşünüp anlamaya çalışmıyorlar mı? Eğer o, Allah'tan (c.c.) başkası tarafından (indirilmiş) olsaydı, mutlaka onda birçok çelişki bulurlardı.” (Nisâ,4/82)

Biz de bu çalışmamızda mesajlarını daha iyi anlamak için Necm suresini seçtik. Necm suresini Âlusi ve İbn Âşur tefsirlerinden istifade ederek, tefsîri mevdûi metodunda, klasik anlamda tefsirlerin karşılaştırmasını yapmak istedik. Bunun yanında daha modern anlamda günümüz şartlarında yazılmış ancak kaynak itibariyle hem klasik hem moderne dayanan kaynaklardan da istifade etmeye çalıştık. Sûreleri daha iyi anlama bâbında, çıkarabileceğimiz hükümler üzerinde durmaya çalıştık. Yine delâleti kat'î olmayan lafızlar üzerinde ulemânın görüşlerinin rivâyetlerini kaynaklarıyla anlatmaya çalıştık.

Necm suresinin seçilmesinin nedenine gelince, bu surenin günümüz şartları itibariyle sadra şifa konuları kendisine toplamış olmasıdır. Şöyle ki, Necm suresi;

1. İman esaslarından bahsetmektedir. Nübüvvet, tevhîd ve âhiret hayatıyla alâkalı ayetleri barındırır.
2. Kendisinde secde ayeti inzal olan ilk suredir.
3. Efendimizin mucizesi, mirac hadisesini anlatmaktadır
4. Efendimizin Allah (c.c.) katındaki değerini anlatmaktadır.
5. Özellikle son zamanlarda, ümmetin itikadına leke sürmeye çalışan ve “Kur'an Müslümanlığı” adı altında yürütülen hadis düşmanlığı, “Bize Kur'an yeter.” söylemlerine karşı izahlarda bulunan bir suredir.

Surenin tefsirini çalışırken, öncelikle İbn Âşur ve Âlusi'nin tefsirlerinden yararlanmaya çalıştık. Bu tefsirleri seçme nedenimiz, öncelikle Âlusi'nin klasik tefsir literatüründe önemli yerinin olmasıdır. Ayrıca Âlûsî'nin Rûhu'l-Meânî'sinde klasik tefsir kaynaklarında yerleşik üç ana damar olan rivayet, dirayet ve işaret yolunun üçünün kullanıldığı görülmektedir.

Âlûsî her üç yoldan gelen verileri, genellikle eleştiri süzgecinden geçirerek tefsirinde kullanmıştır. Ayetlerin tefsiri işaret hariç rivayet ve dirayet yoluyla elde edilen bilgiler iç içe uygulanarak yapılmaktadır. Önceki tefsirlerden nakil yaparken, görüşler arası mukayese ederek değerlendirme ve eleştirilerde bulunur. Çoğu zaman hangi görüşün daha doğru olduğunu açık bir şekilde ifade eder. Bazen de kendinden önceki tüm görüşleri eleştirerek

kendi görüşünü ortaya koyar. Rivayet ve dirayete göre ele alınan âyetler, ayrı bir başlık altında işârî açıdan yeniden ele alınarak tefsir edilir¹.

İbn Âşur'u seçme nedenimiz ise şudur: İbn Âşûr, kendi metodunu anlatırken geçmiş ve tesiri olmayan şeyleri topladığını, orada olmayan manaları aldığını, özellikle meânî, beyân ve bed'î sanatlarını daha önceki tefsirlerde görmediği tarzda aldığını ifade etmektedir. Müellif ayrıca âyetler arasındaki tertibî ilişkisine (tenâsübü'l-âyât) husunun önemini zikrettikten sonra aslında bu vazifenin müfessirlerin olmadığını da anlatmaktadır². İbn Âşûr, bu tefsirinde Allah'ın (c.c.) kendisine ihsan ettiği anlayış ve kazandığı ilmî yetenekler sayesinde, daha önce müfessirlerin değinmediği birçok meseleyi ele aldığını belirtmesine rağmen bu konuda kendisinin münferit olduğu iddiasını taşımamaktadır. Zira o, bununla kendisinden önceki tefsirlerin ayetlere getirdikleri açıklamalar içerisinde görmek isteyip de bulamadığı meseleleri kastetmektedir. Yoksa sahibinin inşa ettiğini sandığı nice kelimeler vardır ki, başka biri onu daha önce söylemiştir ve ortaya koyduğunu sandığı nice düşünce vardır ki, bir başka düşünür onu daha önce düşünmüştür³.

Klasik tefsir rivayetlerini bazıları önemsememektedirler. Bu şuna benzer; hasta olan bir insanın doktora gitmeden bir tıp kitabını okuyarak hastalığını tedavi etmeye çalışmasıdır. Bu kişiye tıp otoriteleri gülerler⁴.

Bu tür bir çalışma yapmamızın nedeni sûrenin bu şekilde bir çalışmasının yapılmadığını görmemizdir. Şöyle ki, tezimizde mukarren bir metot çizip âyetlerle alakalı rivayetleri toplamaya çalışıp, ulemanın hangi konuda ittifâk ve ihtilaf ettiklerini daha rahat görme imkânı bulmuş olacağız.

Tezin yazımında ana kaynak olarak kullandığımız bu iki eserin yanında, Kur'anda geçen delalet'i kat'i olmayan ifadeler konusundaki rivayetlerin kaynaklarını tespit hususunda, Muhsin Demirci'nin "*Kur'an Tefsirinde Farklı Yorumlar*" adlı eserinden ziyadesiyle istifade edilmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Yolu Tefsîri ve Meâlî'nden de istifade edilmiştir. Ayrıca çeşitli makale, yüksek lisans ve doktora tezleri de müracat ettiğimiz kaynaklar arasındadır. Ve âyetlerden çıkarılan hükümleri tespit etmek için *Vehbe Zühayli'nin "t-Tefsîru'l-Münîr"* adlı eserinden de faydalanılmıştır.

Tezi hazırlamamızda bize yol gösteren ve tezimizi bu duruma getirmemizde yardımcı olan tez danışmanımız Sayın Dr. Ahmet ALABALIK Hocamıza, yine yüksek lisans derslerini kendisinden aldığımız ve tecrübelerinden faydalandığımız Sayın Dr. Süleyman AYDIN Hocamıza, tezimizi okuyup yardımcı olan ve bu alanda bilgi ve tecrübeleriyle bizi yönlendiren kıymetli hocamız Sayın Dr. Ali Vasfî Kurt Hocamıza teşekkürlerimizi sunuyoruz. Rabbim hayırlı ömürler nasip etsin.

Cemil DEMİR

20.06.2019

¹ Eren, Cüneyd, Kur'ân ilimleri ve ıstılahları. Bkz, Mustafa Hocaoğlu, İbn Âşur Tefsiri ve Mukaddimesinde Kıraat Olgusu, Doktora Tezi, Recep Tayyib Üniv.2014

² İbn Âşûr, Tahrîr, c.1 cüz.1, s.9.

³ Bkz. Hüseyin Akyüzöğlü, "Tâhir b. Âşûr ve et-Tahrîr ve't-Tenvîr Tefsiri.

⁴ Sancaklı, Saffet, Hadis İnkârcılığı, s,51.

İÇİNDEKİLER

BEYAN	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1: SÛRENİN KARŞILAŞTIRILMASI

1.1 Kur'an'da Yemin ve Peygamberliğin İspatı (1-3. Ayetler)	7
1.2 Cebrail'in Görevi ve Hz. Peygambere Yakınlığı (4-10. Ayetler)	10
1.3 Hz. Peygamber'in Cebrail'i Görmesi (11-12. Ayetler).....	12
1.4 Sidretü'l Münteha (13-14. Ayetler)	14
1.5 Yerde ve Gökte Allah'ın (c.c.) Azameti (15-18. Ayetler).....	15
1.6 Müşriklerin Hatalarında Putların Rolü (19-20. Ayetler)	16
1.7 Rabbimize Çocuk İsnad Etme Sehifliği (21-23. Ayetler).....	18
1.8 Dünya ve Ahiretin Tek Hâkimi (24-25. Ayetler).....	19
1.9 Şefaât Yetkisi (26. Ayet)	21
1.10 Müşriklerin Hususiyetleri (27-28. Ayetler)	21
1.11 Mü'minlerin Hususiyetleri (29. Ayet)	22
1.12 Müşrikler Neyi Bilebilirler? (30. Ayet)	22

BÖLÜM 2: KARŞILAŞTIRMA VE NETİCE

2.1 Âlemlerin Rabbinin Âzâmeti ve Mağfireti (31-31. Ayetler)	25
2.2 Allah'ın (c.c.) Kullara İkazı (33-35. Ayetler)	27
2.3 Hz. İbrahim'in Vefası (36-37. Ayetler)	29
2.4 Kimse Kimsenin Günahını Yüklenemez (38. Ayet)	30
2.5 Herkes Ahirette Yaptığını Görecek (39-40. Ayetler)	30
2.6 Mükâfat ve Ödül Tastamam Verilir (41. Ayet)	33
2.7 Ahiret Hayatı (42. Ayet)	34
2.8 Dünya Hayatının Tek Hâkimi (43-46. Ayetler)	35
2.9 Ahiret Hayatının Hususiyetleri (47-48. Ayetler)	36
2.10 Allah (c.c.) Bütün Kâinatın Rabbidir (49-52. Ayetler)	36
2.11 Allah'ın (c.c.) Kulları Uyarması (53-56. Ayetler)	37
2.12 Azabı Yalnız Allah (c.c.) Kaldırabilir (57-58. Ayetler)	38
2.13 Müşriklerin Kur'an'da İmtihanı(59-61. Ayetler)	39
2.14 Kulun Rabbine Secdesi (62. Ayet)	39
SONUÇ	41
KAYNAKÇA	43
ÖZGEÇMİŞ	45

KISALTMALAR

- a.e. : Aynı eser.
a.g.e. : Adı geçen Eser.
a.g.m. : Adı geçen madde/ Adı geçen makale.
a.m. : Aynı madde/ Aynı Makale.
a.s. : Aleyhisselâm
b. : Bin (oğlu).
bkz. : Bakınız.
bs. : Baskı.
çev. : Çevirenler.
c. : Cilt
DİA : Diyanet Ansiklopedisi
DİBY : Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
h. : Hicrî.
hz. : Hazreti.
md. : Madde.
ö. : Ölüm tarihi.
r.a. : Radıyallâhu anh/ Radıyallâhu anhâ.
s. : Sayfa.
say. : Sayı
s.a.v : Sallallâhu aleyhi ve sellem.
t.y. : Tarih yok.
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Necm Sûresi'nin Rûhu'l-Meânî ve Tahrir Et-Tenvir Adlı Tefsirlerden Karşılaştırmalı Tefsiri

Tezin Yazarı : Cemil DEMİR

Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Ahmet ALABALIK

Kabul Tarihi : 20/06/2016

Sayfa Sayısı: 7 (ön kısım) + 45 (tez)

Anabilim Dalı: Temel İslâm Bilimleri

Bilim Dalı : Temel İslâm Bilimleri

Necm Suresi içerisinde secde ayeti barındırarak inzâl olan ilk suredir. Kerim Kitabımız'ın elli üçüncü suresidir. Mekkî sûrelerdendir. Bu sûre Efendimiz'in en önemli mucizelerini anlatması bakımından önemlidir. Özellikle İsrâ hadisesini ve ondaki Efendimizin konumunu daha detaylı görmekteyiz. Necm Suresi Efendimiz'i her konuda desteklemiştir. Özellikle her söylediğinin vahiy olması Efendimiz'e ayrı bir değer ve konum ortaya çıkarmıştır. Âlusi ve İbn Âşur, ikisi de hem dirâyet hem de rivayet tefsirini birbirine mezc etmiş müfessirlerdir. Yaşadıkları coğrafya itibarıyla şarkın ve garbın düşünce sistemini aktarmaya çalışmışlardır. Biz de hem klasik hem de modern anlamda düşünceleri göstermeye çalıştık. Surenin tefsirini yapmadan önce, giriş bölümünde tefsirin önemini ve ona olan ihtiyacı anlattıktan sonra neden Necm Suresini tercih ettiğimizi anlatmaya ve farklı kaynaklardan yararlanarak ayetlerden elde edeceğimiz çıkarımları açıklamaya çalıştık. Ulemanın genelde ittifak etmelerinin yanında yirmiye yakın ayette rivayetleri farklı yorumladıklarını gördük. Garânik hadisesinde Efendimiz her yönüyle desteklenmiş ve müşriklerin itham ve fitneleri boşa çıkarılmıştır. Şahsi sorumluluk ilkesi surede işlenmiş ve hiçbir kimsenin değil bir kimsenin yaptıklarından sorumlu olmadığı serdedilmiştir. Kur'an'ı Kerim'in nüzûlünün üzerinden asırlar geçse de "Hala diri ve yeni nâzil olmuş gibi canlıdır." kuralı anlatılmaya çalışılmıştır. Âyetler karşılaştırılarak mukarren metod uygulanmaya çalışılmıştır. Çok fazla îrabî tahlillere girmeden yalnız manaya odaklandı. Çok fazla başlık kullanmadan ana konuya dikkat çekildi. Müfessirleri ve tefsirleri tanıtmama nedenimiz, daha çok ayetlerin çıkarımlarını açıklamaktır.

Bu çalışmayı tefsir mev'zui tarzında düşünerek yaptık. Tefsirlerde genelde aradığımız hususları almaya çalıştık.

Anahtar kelimeler: Necm Sûresi, Âlûsî, İbn Âşur, Tefsir, Karşılaştırma.

Yalova University Insitute of Social Sciences Master Thesis Title

Title of the Thesis: The Comparative Commentary Between Surah Of Najm and Commentary Named Rûhu'l-Meani and Tahrir et-Tenvir	
Thesis Author : Cemil DEMİR	Advisor : Assistant Professor Ahmet ALABALIK
Date of Acceptance: 20/06/2019	Total Number of Pages: 7 (pre text) + 45 (thesis)
Department : Basic Islamic Sciences	Field of Study: Basic Islamic Sciences
<p>It is the first time in which the prophetic verse contains a verse in Surah Najm. It is the fifty third surah of our book. One of the surahs of Mecca. This time is important in terms of telling the most important miracles of our Lord. We especially see the Israeli incident and the position of our Lord in more detail. Surah Najm supported our Lord in all matters. In particular, the revelation of everything he says has revealed a distinct value and position to our Prophet. Âlusi and İbn Âşur are mufisirs that both blended in the dirac and narrative commentary to each other. They tried to convey the thought system of song and garb in terms of their geography. We tried to show both classical and modern ideas. Before explaining the surah, we tried to explain why we prefer the surah Necim after explaining the importance and need of the commentary in the introduction and explaining the inferences from the verses by using different sources. We have seen that the Ulama generally interpreted the narratives differently in almost twenty verses as well as alliance. In the Garanik incident, our Prophet was supported in every aspect and the accusations and corruption of the polytheists were frustrated. The principle of personal responsibility has been established in the surah and it has been demonstrated that no one is responsible for the actions of any person, not anyone. Even though centuries passed over the Qur'an's verse, “ It is still alive and alive as if it had been new.” rule was tried to be explained. The verses were compared and mucarren method was applied. The focus was on lonely meaning, without going through too much of an analysis. The main topic was noted without using too many titles. The reason why we do not introduce commentators and commentaries is to explain the inferences of the verses. We did this work by thinking in the style of commentary mev'zui. We have tried to get the issues we usually seek in the exegesis.</p>	
Key words: <i>Necm Surah, Alusi, Ibn Âsur, tafsir</i>	

GİRİŞ

A- Tefsirin Önemi

Tefsir, Allah'ın (c.c.) muradını bize anlatması bakımından önemli bir ilimdir. Ancak öncelikle tefsirin tarifiyle başlamak konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Tefsir kelimesi *فسر* veya *سفر* kökünden *تفعيل* kalıbında bir mastardır. Sözlükte "Bir şeyi açmak, ortaya çıkarmak ve hâfi bir şeyi açmak" manalarına gelmektedir.¹ Tefsir kelimesinin bu iki kökten de gelebileceğini çünkü iki kökün de keşfetmek, ortaya çıkarmak manasında olduğunu Emin el-Hûli ifade etmektedir.²

Kavram olarak tefsir ilmi, "Kur'an lafızlarını Arap dili ve edebiyatı açısından inceleyip, kendisiyle manayı tespit etmektir."³ diye tanımlanabilir. Buradan hareketle tefsir için şöyle bir tarif konunun izahında yardımcı olacaktır: Tefsir, Arap dili belâğatı ile ilgili bütün araçları kullanarak, ayetleri kapsayan her şartı dikkate alarak Allah'ın (c.c.) muradını ortaya koymaktır.⁴

Tefsir ilmi, beşeri kudret miktarınca Allah'ın (c.c.) isteğine delâlet etmesi bakımından Kur'an'ı inceleyen ilimdir.⁵ Allah (c.c.) indirmiş olduğu Kur'an'ın anlaşılmasını ve tatbikini kullardan istemektedir. Kur'an'ın indirildiği dönemde sahabiler çoğu yönüyle Kur'an'ı anlamışlar ancak anlayamadıkları yerleri Hz. Peygamber'e (s.a.v.) sormuşlardır. Tefsiri bir ilim dalı olarak düşünürsek, şöyle bir yorumlamayla karşılaşabiliriz: "*Kur'an ayetlerini, bunların farklı kıraatlerini ve vahiylerin kitaplaşma tarihini inceleyen büyük bir ana bilim dalıdır.*"⁶ (el-Hûli, 1994) (Manzûr) (Zürkânî, 2004)

Kur'an'ı Kerim'in gereği gibi anlaşılıp onunla amel edilmesi için mutlaka tefsirine ihtiyaç vardır. Bütün âlemler için kanûn-i esasi olabilecek bir kitapta umûmî prensipler vardır. Bu kâidelerin anlaşılabilmesi tefsiriyle mümkündür; ilmî kâideler ve mantık prensipleri de çözemez. İşte bu bakımdan din kitaplarının diğer ilmî kitaplara nazaran tefsire daha çok ihtiyacı vardır.⁷

Şöyle bir soru akla gelmektedir: Tefsir bir ihtiyaç mıdır yoksa bir zarûret midir?

Araplar bu dili bizden daha iyi biliyor ve anlıyorlar fakat onlar dahî tefsire ihtiyaç duyuyorlar çünkü Kur'an Arapça'nın yanında "İlahi hitap"tır.

Kur'an'ın anlaşılmasının gerekliliğini Allah (c.c.) açıklamış ve "*Sonra onu açıklamak bize aittir.*" (Kıyame 75/19) ifadesiyle de kendi sorumluluğunu belirtmiştir.

Sonra beyan görevini, "*Onları (peygamberleri) insanlara apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik, kendilerine indirileni açıklamaları ve onların da (üzerine) düşünceleri için sana bu Kur'an'ı indirdik.*"(Nahl 16/44) ayetiyle peygamberlere vermiştir.

¹ İbn Manzûr, Lisanül-arâb, IV,369.

² Hûlî, Emîn, et-Tefsir meâlimu hayatihî ve menhecü'l-yevm, Mısır,1994,s.5.

³ Zürkânî, Menahilül irfan, c,I,s:471

⁴ Demirci, Muhsin, Tefsir usulu 2012,s:22

⁵ Çetin, Mustafa, Tefsire Duyulan ihtiyaç, İslam Medeniyeti mecmuası, s,24,1973

⁶ Sülün, Murat, Kur'ân klavuzu, s:159

⁷ Çetin, Mustafa (a.g.m)

Allah (c.c.) insanlar üzerine Kur'an'ı anlama sahasında sorumluluklar yüklemiştir. “Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri üzerinde kilitleri mi var?” (Muhammed, 47/24) “Bu topluma ne oluyor ki, neredeyse hiç bir sözü anlamıyorlar?” (Nisa, 4/78) Kur'an'ın anlaşılması zorunluluktur ve bu zorunluluğu karşılayacak olan da tefsirdir.

Tefsirin önemine ve gerekliliğine farklı bir pencereden bakmak da gerekir; çünkü insanların anlama yeteneği ve mensûbu olduğu grup onlara farklı bakış açısını gerektirir.⁸ Kur'an-ı Kerim, hem âciz bırakan hem de mücez bir kitaptır. Bu nedenle geniş yorum zenginliği kazanır ve tefsiri daha da zorunlu kılar.⁹

Her insan kendi seviyesine göre Kur'an'ı anlar. İstifadeleri de bilgi, anlayış ve kültür seviyelerine göre farklı olur. Bu bakımdan birçok insan, ilk bakışta fark edemedikleri Kur'anî güzelliklere tefsir yardımıyla ulaşırlar.¹⁰

Kur'an-ı Kerim, ayetleri anlamının önemine işaret ederek âyetlerin bazılarında tefekkür ve tedebbür ifadelerini kullanmıştır.¹¹ Tefekkür, düşünmek, düşünceyi harekete geçirmek, akıl yormak, iyice düşünmek; tedebbür, işlerin sonunu düşünmek, işin sonuna bakmak anlamlarına gelmektedir. Yine Kur'an-ı Kerim, anlama anlamına gelen bir kelimeyi çokça zikretmektedir, o da taâkul ifadesidir. Bu ifade “ya’kılûn ta’kılûn” sigalarıyla ifade edilen bir tabirdir. Mana itibariyle de (akletmek, akıl erdirmek) manalarına gelir. Bu ifadelerin hepsi Kur'an'ın anlamaya ve anlaşılmaya verdiği önemi ve gerekliliğini ifade etmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in okunma şeklinin, anlama ve manasının gönüle şifa sadedinde olması gerekir. Günümüzde yapılan hatmi şeriflerin yalnızca tilavetten ibaret olduğunu anlıyoruz. Hz. Aişe'ye (r.a.) bazı kimselerin bir gecede iki veya üç hatim indirdikleri anlatılınca o onların davranışlarını beğenmemiş ve şöyle demiştir: “Onlar, Kur'an tilavet ettikleri halde (gerçek anlamda) okumamışlardır. Benim Allah'ın (c.c.) elçisi ile beraber bir gece uyanık bulunduğum olurdu. Ancak O(s.a.v.), bir gecede Bakara, Âli İmran ve Nisa Sûrelerini tilavet eder, müjde âyetine geldiği zaman dua eder, dua isterdi; korku âyetlerine geldiği zaman ona sığınır.”¹² Bu hususta Hz. Ali (r.a.) daha tehditkâr ifadeler kullanmıştır: “Anlamadan yapılan ibâdet, düşünmeden yapılan kırâatte hayır yoktur.”¹³

Anlatmaya çalıştığımız ayetler, hadisler ve haberlerle tefsirin zorunluluğunu ve önemi ifade edilmektedir. Kur'an'ı gereği gibi anlamada tefsir zorunludur ve elzemdir.

Aslında her insan, kendi durumuna göre Kur'an'ı anlayabilir; anlamaya çalışmalıdır da. Ama her konuyu herkesin aynı şekilde anlaması beklenmemelidir. Her insanın Kur'an'dan istifadesi farklıdır. Bu bakımdan birçok insan, ilk bakışta fark edemedikleri Kur'anî güzelliklere tefsir yardımıyla vâkıf olurlar.¹⁴

⁸ Çetin, Abdurrahman, Kur'ânı anlamının önemi, Uludağ Üniversitesi, sy.9,2000

⁹ Çetin Abdurrahman, a.g.m

¹⁰ Çetin, Abdurrahman, .ag.m

¹¹ Çetin, Abdurrahman, a.g.m

¹² Ahmed b.Hanbel, VI,92,el-Müsned

¹³ Darimi, Mukaddime, s,29

¹⁴ Çetin, Abdurrahman, ag.m

İslami ilimlerin hepsi şüphesiz değerlidir ve uzun çalışmaların ve birikimlerin ürünüdür. Ancak eşraf'ul ulûm olarak nitelendirilen ilim hangisidir? Fıkıhçı fikhın olduğunu, hadisçi hadisin olduğunu, tefsirci de bütün ilimler tek bir kitabın anlaşılması için tahdis edildiğine göre "eşraf'ul ulûm" tefsir ilmidir diyor.

Bir ilmin şeref ve yüceliği, konusunun ve amacının şerefi ile ölçülebileceği için en yüksek, en büyük ilim tefsirdir. Kelamcı ve fakihlerin buna itiraz etmelerine gerek olmadığı aşıkârdır; onların Kur'an'ı anlama çerçevesindeki çabaları da sonuçta tefsirdir.¹⁵ Tüm çabasını ayet ve kavramların sahih anlaşılıp, yorumlanmasına adayan tek ilim¹⁶ tefsir olup, sahası; Kur'an'ı anlamayı amaçlayan diğer ilimlerden, Fıkıh ve Kelam gibi sadece ahkâm ve itikat ayetlerinden ibaret değildir.

Tefsir ilminin aslında bütün ilimlerle sıkı bağı vardır. Amacı Kur'an'ı anlamak ve gerektiği yerde hayata geçirmeye çalışmaktır.¹⁷

Kur'an'ın tefsiri ameliyesi çok da kolay olmamış, zor bir süreç âlimlerin karşısına çıkmış ancak bu zorluk yıldırılmamış ve ibadet aşkıyla aşılmıştır. Hatta Ubey b.Ka'b (r.a.) (v.30/650) ve Abdullah b.Mes'ûd (r.a.) (v.32/652) ile tefsir çalışmaları erken dönemde başlamıştır.

Kur'an tefsiri hakkında söz söylemek kolay olmamış, bu dâima en güç bir mesele olarak zuhur etmiştir. Böyle olmakla beraber güç olan her şey terk edilmemiştir. Zor yönleri çoktur, bunun en mühim olanı ise Kur'an'ın yüksek bilgileri, yüksek gayeleri ihtiva eden ve nebilerin en olgununun kâlbine künhü bilinmeyen, Hazreti Allah (c.c.) tarafından indirilmiş bir kelam olmasıdır. Bu yüksek gayelere temiz, akıllı ve nefislerini temizlemiş olanlar bakabilirler. Onu arzu edenler, onu önlerinde azamet ve heybetli bulurlar. Yüce Allah'tan (c.c.) feyz alanların akılları onu alabilir. Lâkin Allah (c.c.) bize bu işi hafifletip, kelamını düşünüş ve anlayışla incelemeyi emrettiğinden, nûr ve hidayet kitabını insanlara ancak ahkâm ve şerâtlarını açıklamak için indirdi. Bu da ancak Kurân'ı anlamakla tahakkuk eder.¹⁸

Tefsirin öneminin, tefsirin görevinde saklı olduğunu düşünmek daha doğru olacaktır. Tefsirin görevi ise; vâz'ı¹⁹ "Kanunun maksadını belirtmektir."²⁰

B- Necm Suresinin Konumu Ve Değeri

Necm suresi Kur'an'ın elli üçüncü suresidir. İlk kelimesi Sûreye isim olarak konulmuştur. "NECM" kelimesi surenin içeriğiyle ilgili değildir.²¹

Necm suresi Abdullah b.Mes'ud (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre "Ayetlerinde secde ayetinin bulunduğu halde inzal olunan ilk suredir."²² Bu hadisin Esved b.Yezid (r.a.), İshak ve Zühri b.Muaviye (r.a.)'nin İbni Mes'ûd (r.a.)'dan rivayet ettikleri kısımdan

¹⁵ Gıyasettin Aslan, Kur'ân ilimleri ve tefsir usulu ' ,İstanbul, i.y.v.2009,s.131

¹⁶ Alparslan Açıkgenç, Fazlurrahman, md, DİA, XII,283

¹⁷ Geniş bilgi için bkz.es-Suyutî, el-İtkân, II,1209

¹⁸ Abduh, Muhammed, Tefsire Mukaddime,1319,çev. İsmail Cerrahoğlu

¹⁹ Vaz'ı: Kanun Koyan, Kanun Hazırlayan, bkz.Kamus-i Osmanî, Selahi, Mehmet,16860-61,1910

²⁰ Bkz.Berkî, Ali, Himmet, Hukuk Mantığı ve Tefsir,1948, s.105

²¹ Tefhîmu'l-Kurân

²² Buhari, Tefsîru Sure-i Necm 4

anlaşıldığına göre Necm suresi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Kureyş'ten bir grup karşısında okuduğu ilk suredir. Bu grup içinde, kâfirler de mü'minler de mevcuttur.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) secde ayetinin emrine uyarak secdeye kapanmasıyla oradaki müşrikler de secdeye kapandılar. İbni Mes'ud (r.a.) "Ben orada secde etmeyen bir tek müşrik Umeyye b.Halef'i gördüm. O da secde etmediği gibi yerden bir avuç toprak almış ve yüzüne sürmüş, bu bana yeter." demiştir. İbn Mes'ud (r.a.) ayrıca "Ben bu kâfirlerin küfür halinde öldüğünü gördüm." diye ilavede bulunmuştur²³.

Muttalib b.Veda (r.a.) da, "Hz. Peygamber (s.a.v.) Necm suresinin sonunda secdeye kapandığında ben secde etmedim. Şimdi her ne zaman bu sure okunsa, muhakkak surette secdeye kapanır ve o zaman secde etmemekle işlediğim günahı telafi etmeye çalışırım."²⁴

Bu hadisenin gerçekleşme tarihi hicretin 5. yılıdır. İbn Sâd(r.a.)'ın anlattığına göre peygamberliğin 5. yılında küçük bir grup Habeşistan'a hicret etmiştir. Aynı senenin ramazan ayında kâfirlerle müslümanların secde olayı vuku bulmuştur. Bu hadise "Kâfirler İslam'a girdiler." diye Habeşistan'a ulaşıncaya, Müslümanlar geri döndüler. Bu rivayetlerden hareketle, bu surenin risaletin 5. yılında vuku bulduğu anlaşılmaktadır.

Bu surenin en önemli özelliklerinden biri de Kâbe'de kıraat olunan ilk sure olmasıdır. Buhâri'nin, İbni Abbas (r.a.)'ın rivayetine göre bu sure Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kırâatini ilan ettiği ilk suredir. Harem'de kıraat buyurdu, müşrikler de dinliyorlardı.

Necm suresinin başka bir özelliği de Buhâri, Müslim ve Ebu Davud'un rivayetlerine göre "Secde ayeti nâzil olan ilk suredir." Hz. Peygamber (s.a.v.) secde etti, nas da hep beraber secde etti.²⁵

Kur'an-ı Kerim'in en mühim vasıflarından birisi de ayetlerin ve surelerin arasındaki uyumdur. Suresinin mefhumunu anlamada uyumun rolü azımsanamayacak kadar büyüktür. Necm suresinin uyumu da kendi şanına yakışır şekilde olmuştur. Şöyle ki:

- a. Surenin başı ile sonu arasındaki münasebet, Süreyya yıldızına kasemle (53/1) başlar ve yine doğrusu Şi'ra yıldızının (süreyya) Rabbi de odur (53/49) aynı konuyu zikretmiştir.²⁶
- b. Surenin başıyla müteakip surenin sonu; bu surenin sonunda Allah'ın (c.c.) bahsettiği yüce makamlar zikredilirken (53/1) gelen surenin nihayetinde Yüce Allah'a (c.c.) inananlara âhirette vereceği yüksek makamlar nakledilmektedir (a.g.m)

Surenin münasebet uyumunu (bkz.a.g.m) geniş bir şekilde görebilirsiniz.

Allah (c.c.) daha önceki Sûrelere harflerle değil de, isimlerle yemin ederek başlamıştır. Bu Sûreler, Sâffat, Zâriyat, Tur ve Necm'dir. Bunlardan birincisinde, Yüce Allah'ın (c.c.) birliği için yemin edilmiştir. İkincisinde, yani Zariyat Sûresinde, haşrın ve hesabın olabileceği konusunda yemin vardır, üçüncüsünde, o azabın meydana gelmesini

²³ Buhari, I, 363, 364, III, 1399, IV, 1460, 1842; Müslim, I, 405

²⁴ Nesaî, Müsned-i Ahmed

²⁵ Yazır, M.hamdi, HakDini Kur'an Dili, Necm suresi, s.4567

²⁶ Günay, İlhami, Y.lisans tezi,Konya1996

müteakip, onun devamlı olacağına yemin vardır. Necm Sûresinde ise Hz. Peygamber'in (s.a.v.) peygamber olduğu hususunda yemin edilmiştir.²⁷

Sûre olarak Necm Suresi hangi konuları ele almıştır, bu konuda kaynaklarımız çok tafsilatlı bilgiler vermektedir. Şöyle ki;

1. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kendi arzu ve hevesine göre değil, ilahi vahye dayanarak konuştuğu belirtilir.
2. Kur'an'ı Hz. Peygamber'e (s.a.v.) Cebrail'in öğrettiği, her türlü şüphe ve tereddüdün atılması emredilir.
3. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Allah'a (c.c.) yakınlığı konu edilir.
4. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Cebrail'i asıl suretinde iki defa gördüğü açıklanır.
5. Müşriklerin, melekleri dışı sanıp Allah'ın (c.c.) kızları diye tanımlamaları kınanıp reddedilir.
6. İyilerle kötülerin her biri kendi niyet ve ameline göre mükâfat ve mücâzata takdir edileceği ifade edilir.
7. İyi, yararlı kişilerin bir takım özelliklerine değinilir.
8. İlâhi ilmin gökleri ve yeri kapsadığı bilgisi anlatılır.
9. Kişinin kendi nefsinin tezkiye etmesinin doğru olamayacağı anlatılır.
10. Müşriklerin, Allah'ın (c.c.) birliğini inkâr etmeleri takbih edilir.
11. Mü'minlerin, kulluk görevlerini yerine getirirken tevâzu ve ihlâs ile amel etmeleri emredilir.²⁸

Necm suresinin konusu hususunda Safvetü-Tefasir²⁹ adlı eserde, umûmî bir çerçeve çizilmektedir. Peygamberlik, öldükten sonra haşr ve hesaba inanma konularını anlatır.

Bu sure Hz. Peygamber'in (s.a.v.) peygamber mucizesi olan Miraç konusunu anlatarak başlar. Sure insanlara iman etmek, gayb ve vahiy konularında ikileme düşmemek gibi, onlara gerekli olan şeyleri anlatır. Yalnız bir olan Allah'a (c.c.) ibadet edilmesi gerektiğini, kıyamet günündeki adil cezadan, hayat verme, öldürme ve öldükten sonra dirilme konularını açıklamaktadır. (a.g.e)

Necm Suresi, İslam akaidinin üç temel esasını oluşturan Sûre deki sıraya göre nübüvvet, tevhîd ve âhiret hayatını ihtiva eder. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hak peygamber, Kur'an'ın da vahiy ürünü olduğunu bildiren ilk kısım, ikinci bölümde şirk sapkınlığı ele alınarak o dönemde tapınılan ve Allah'ın (c.c.) kızları diye idda edilen putlardan bahsedilmektedir. Surenin üçüncü bölümü dünya hayatından başka hiç bir emeli olmayan ve putlara tapanların tespitiyle başlar. Ardından bütün kâinatın Allah'a (c.c.) ait olduğuyla devam eder. Surenin son ayetlerinde Kur'an'ın vahiyle meydana geldiğini ortaya koyarak başlar ve müşriklere bu konuda hitap ederek artık yalnız bir olan Allah'a (c.c.) ibadet etmeleri gerektiği anlatılır. Necm suresinde ifade edilen konular etkileyici ifadelerle ümmetin zihnine ve gönlüne yerleştirilir.³⁰

²⁷ Râzi, Fahreddin, Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb, Akçağ Yayınları

²⁸ Kurtubî, Tefsir-i Kurtubî 17/81

²⁹ Sabuni M, Ali, Safvetü't-Tefasir, Ensar Neşriyat: 6/217.

³⁰ Yaşaroğlu, M.Kamil, Dia, Necm suresi, c.32,s.495

Bu Sûre bir bütün olarak âdeta yüce bir mûsikî kompozisyonu gibidir. Sözel yapısında olduğu gibi, ölçülü ve kâfiyeli cümlelerinin sonlarında da nağmeler insanın içine işler. Bu ses uyumu Sûre nin tümünde gözlenir. Nağmenin bozulmasını önlemek ve ritmin inceliğini korumak için bazen bir sözcük eklenirken, bazen de kafiye uygunluğu tercih edilmiştir. Kur'an'ın anlatım tarzında sürdürdüğü gelenek gereği Sûrenin akışı içinde kastedilen anlamda ihmal edilmemiştir.³¹

Bu tempo, özel bir mûsiki ahengine sahiptir. Dalgalanma ve yayılma biçimiyle dikkatimizi çekmektedir. Özellikle surenin ilk ve son bölümlerinde göze çarpar. Ayrıca ilk ve son bölümlere yakın olan aradaki diğer bölümlere uygun düşer. Bu zarif atmosfer surenin tüm havasına yayılır, en küçük duraklarda kendisini hissettirir, daha sonra şok etkisi bırakan anlamlı bir vurguyla Sûre noktalanır. İnsan varlığındaki tüm zerreler bu vurgu için harekete geçer. Onunla titreşip onunla boyun eğer. Öyle ki surenin başı ve sonu işaret, portre, anlam ve genel tempoda buluşur .(a.g.e.) Bu surenin tefsirinde iki adet tefsirin (Tahrir'u-Tenvir ve Ruhu'l-Meânî) karşılaştırmasını ve çıkarılan sonuçları anlatmaya çalışıldı. Ayetlerde müfessirlerin ittifak ve ihtilaf ettikleri meseleleri izah edildi.

³¹ Kutup, Seyyid, Fi-Zılâli'l Kur'ân, Hikmet yay.

1. Bölüm: Sûrenin Karşılaştırılması

1.1. Kur'an'da Yemin ve Peygamberliğin İspatı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ (1) مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ (2) وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ (3)

“Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın (c.c.) adıyla. 1-2.Battığı zaman yıldız andolsun ki, arkadaşınız (Muhammed haktan)ne sapıtmuş nede eğri yola gitmiştir 3.Kişisel arzularına göre de konuşmamaktadır.”³²

Yüce Allah (c.c.), yeminin Arap kültüründe önemli bir yer tutması sebebiyle Kur’an’da bazı varlıklar üzerine and içmektedir. İşte burada da yine sünneti gereği “Necm” üzerine yemin ederek söze başlamıştır.³³

Bu hitap Allah (c.c.) tarafından azgın müşriklere Hz. Peygamber’in (s.a.v.) risâleti hususunda yöneltilmiştir. Allah’ın (c.c.) mahlûkatlar üzerine yemin etmesi sıfatlarının yüceliğine delalet etmektedir.³⁴ (والنجم)’deki yemin Allah’ın (c.c.) kudretine delalet etmektedir. En meşhur yıldız Süreyya yıldızıdır. İnsanlar yıldızlarla vakitlerini belirlerler. Denilir ki Necm, Hüzalılar’ın ibadet ettiği büyük yıldız “Siğra yemaniyye” dir. Necme şihap da denir³⁵.

والنجم: Allah (c.c.) yıldız yemin etti. Allah (c.c.) sureyi yeminle açarak kâfirlere, nisbet ettiklerine reddiye vermiştir. Hasan ve Ebu Semâli dedi ki: “Kıyamet günü dağılmadan dolayı Allah (c.c.) yıldız yemin etti.”³⁶

Yıldızdan kasıt bilinen bir yıldızdır. Mücahit ve Süfyan Süreyya yıldızı olduğu söylenir. Denilir ki o yıldız Süreyya yıldızıdır. Allah (c.c.) Kur’an’ında (Şi’ra yıldızının Rabbi de odur.) (Necm.49) buyuruyor. Yine denilir ki o yıldız Süreyya yıldızıdır çünkü kâhinler o çıktığında gayb üzerine konuşurlardı. İbni Abbas (r.a.), Mücahit Ferra(r.a.) ve Münzir bin Said(r.a.); Necm indirilen Kur’an miktarıdır derler.³⁷

Necm kelimesi, manası itibariyle müfessirler arasında farklı yorumlara neden olmuştur. Bunları şöyle ifade etmek mümkündür:

1. Abdullah b.Abbas(r.a.), Süfyanü’s-Sevrî(r.a.) (ö.161/777)’ye göre bu ayette sözü edilen yıldız Süreyya yıldızıdır. Çünkü Araplar “Necm” sözcüğünü daha çok bu anlamda kullanmışlardır.³⁸
2. Hasan el-Basrî (r.a.)’den nakledilen başka bir rivayette de Allah (c.c.) kıyâmetin kopmasıyla sönecek ve dağılacak olan yıldızlar üzerine yemin etmektedir.³⁹
3. Mücahid’e göre “Necm” kelimesindeki maksat Kur’an’ın parça parça nazil edilmesidir. Çünkü necm “parça, taksit” anlamlarına gelmektedir. Böyle olunca

³².Diyanet İşleri Başkanlığı. Kur’an yolu meâli.2018.Necm suresi

³³ İbni. Abbâs, Tenvîru’l-Mikbâs,561

³⁴ Aşur. Tahir. Bin. Tahrir- tenvir.1984.Tunus. C.27. s.8

³⁵ Aşur. a.g.e. s.89

³⁶ Alûsi, Ruhul-Meanî. Beyrut.c27.s45

³⁷ Alûsi. a.g.e. s.45

³⁸ Derveze, et-tefsîru’l-hadis,1,229;Ateş, Süleyman, Çağdaş Tefsir,9,99.

³⁹ Kurtubî, el-Cami, XX,6.

Allah (c.c.) çeşitli zaman aralıklarıyla inen Kur'an üzerine yemin ederek söze başlamıştır.⁴⁰

4. Maverdi şöyle demektedir: Allah (c.c.) dünyada süzülüp kayan bazı yıldızlara yemin etmiştir. Bu yeminin sebebi Hz. Peygamber'in (s.a.v.) peygamber olarak göndermesiyle pek çok yıldızın kayıp yok olmasıdır. Zira denildiğine göre bir defasında yıldızların kayıp sönmesine şahit olan Araplar, bu olaydan çok korkmuşlar ve kâhinleri Darir'e başvurup ondan yardım istemişlerdir.⁴¹
5. Rağıp İsfahanî(r.a.) de ayette yer alan "Necm" sözcüğüne "Doğan yıldız" anlamını vermektedir. Bu kelimenin ayrıca (نجم- نجم- ينجم) şeklinde "doğdu" manasını ifade eden kullanımı da mevcuttur.⁴²

Görüldüğü gibi müfessirler söz konusu kelimeyi daha ziyade isim formatında almışlardır. Ayette yer alan هوى "yukarıdan aşağıya inmek, düşmek" anlamına gelmektedir. Buna göre "kayan yıldız andolsun" şeklindedir. Arap kültüründe önemli yeri olan Süreyya yıldızının kastedildiği ileri sürülmüştür. Bizim tercihimiz bu görüşten yanadır.⁴³

اذا هوى ile kastedilen yıldızın düşme zamanıdır. Bazı yıldızlara tapan Arap kabîleleri bu yıldız doğduğunda şerefine, battığında ise çöktüğüne delalet ettiğini sanırlardı. Yıldızın batmasıyla ve yeminle Allah'ın (c.c.) kudretini anlamak ve hakiki manada ona kul olmak için ikazlar mevcuttur. Yıldızın kaybolmasının yeminle alakası; "Kur'an-ı Kerim'in Allah (c.c.) tarafından vahyedildiğini ve gökten indirildiğini bu hali yıldızın haliyle temsil ediliyor. Çünkü Kur'an da indirildiğinde aynı yıldız gibi aydınlatıyor."⁴⁴

Âlûsi tefsirinde اذا هوى ifadesini anlatırken bir kaç görüş zikretmiştir, şöyle ki; Cebrail'in Hz. Peygamber'e (s.a.v.) indirdiği vahiydir veya o inen, Miraç'ta olduğu gibi Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kendisidir. Bazıları inenin sahabe olduğunu veya ulema olduğunu söylerler.⁴⁵

ما ضل صاحبكم وما غوى Âlûsî, ayetin tefsirinde hak yolundan dönmemiştir; o yol ahiret yoludur. İstiâre temsiliye; Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hem fiilleriyle hem de sözleriyle hak yolundadır. hitabı وما غوى da müşrikleredir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kendisine atfedilen menfi durumlardan beri olduğu ve hidayet üzere olduğuna işaret eder.⁴⁶

وما ينطق عن الهوى İbn Âşur bu ayetin, kaseme cevap olarak geldiğini söylemektedir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kemâline işaret eder. Burada ki ينطق Kur'an'dır. Nafiye edatı (ما) Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hevasından konuşmasını ortadan kaldırmaktadır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hevasından konuşması'nın nefyedilmesi, onun hevasıyla hareket etmemesini de emretmektedir. Bu hikmetin en üst mertebesidir. Hz. Peygamber (s.a.v.) her dâim hakkı söyler.⁴⁷ Zaten "heva" kelimesinin burada kullanılması da Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söylediklerinin vahiy ürünü olduğunu ispatlamaktadır. Rağıp

⁴⁰ Taberî, Camiu'l-beyan, c,XXII, s,6.

⁴¹ Maverdî, en-Nuket vel-uyun,7.389-390

⁴² İsfahanî, Rağıp, Müfredat ,’n-c-m’md.

⁴³Demirci Muhsin. , 2017,s.218.

⁴⁴ Âşur, 1984, c.27,s 92.

⁴⁵ Alûsi. Ruhul-Meanî, Mahmut. Müniriyye. Beyrut.c27.s45

⁴⁶ Alûsi. a.ge.c27.s46

⁴⁷ Âşur, 1984.s 93.

İsfahanî Müfredat'ta heva kelimesini şöyle açıklar: İnsanın gönülden şehvete meyletmesine heva dendiği gibi, şehvete meyleden gönüle de heva denir.⁴⁸

Âlûsî burada ki nefy edatının delaletini, "Hz. Peygamber'in (s.a.v.) her sözü Kur'an gibi vahiy ürünüdür." demektedir.⁴⁹

Ayetlerden anlaşılan hikmet ve hükümler

Bu ayetler aşağıdaki hususlara delâlet etmektedir:

1. Allah (c.c.) hikmeti gereği kerim kitabında yıldızlara yemin etmiştir. Araplarda Allah (c.c.) yıldıza, batma vaktinde yemin etmiştir. Araplar Süreyya yıldızına Necm diyorlardı. Yıldızlar yön tayin etmede ve vakitlerin belirlenmesinde etkin rol oynamaktadır
2. Yemin Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hak üzere olduğuna delalet etmektedir. "Dâll", bilmeden hak yolun dışında doğru olmayan yolda yürüyen demektir. "Gâvî" ise bilerek hak yoldan ayrıлып başka yollara sapandır. Burada "dalâl", "hüdâ-hidayet" mukabilinde, "gayy", "rüşd" mukabilinde kullanılmıştır. Böylece Allah (c.c.) Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hem Yahudi hem de Hristiyanlar'ın sapıklıklarından korumuştur.
3. Kur'an-ı Kerim vahy-i ilahidir, söz değildir.
4. "*O, kendisine gelen vahiyden başkası değildir.*" Kur'an Hz. Peygamber'e (s.a.v.) atılan iftiralara cevap vermiştir, hatta bazı münafıkların Tebuk gazvesine iştirakine izin vermiş bu sebeple Allah (c.c.) "Allah (c.c.) seni affetsin, onlara niçin izin verdin?" (Tevbe, 9/43) diyerek serzenişte bulunmuştur.
5. "*Onu müthiş kuvvetlerin sahibi öğretti.*" ayeti kuvvet sahibinin Cebrail olduğu ve Hz. Peygamber'e (s.a.v.) getirdiğidir. Ancak Hasan el-Basrî bunun Cebrail değil, Allah (c.c.) olduğunu ifade etmiştir. Allah (c.c.) burada Cebrail'i üstün vasıflarla vafsetmiştir.
6. Hz. Peygamber (s.a.v.) Cebrail'i iki defa Allah'ın (c.c.) yarattığı gibi aslî şekliyle gördü. Bir defasında doğu ufkunda, semada doğrulup durduğunda gördü. O kadar büyüktü ki doğu yönünü tamamen kaplamıştı.
7. Allah (c.c.) kuluna ne vahyettiğini bildirmedi ve onun değeri açısından hitap böyle gelmiştir. Diğer bir görüşe göre de Allah (c.c.), kulu Cebrail'e, onun Hz. Muhammed'e (s.a.v.) gönderdiği şeyi vahyetti. Bir başka görüşe göre Cebrail, Hz. Muhammed'e (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) kendisine vahyettiği kelamını vahyetti. Vahyi yalnız Cebrail ile gönderen Allah'tır (c.c.) Vahyi alan Hz. Peygamber'dir. (s.a.v.)
8. Hz. Peygamber (s.a.v.) Kadir gecesinde asıl suretiyle Cebrail'i gördü ve gördüklerini kalbi yalanlamadı.
9. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Miraç'ta gördüklerine inanmayalara bir kınama vardır. Nasıl inanmazlar ki Hz. Peygamber (s.a.v.) onu aslî suretinde görmüştür.
10. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) diğer bir görmesi de Sidre-i Münteha'da olmuştur. Cennetü'l-Me'vada ise şehitler, siddıklar ve mü'minler toplanacaktır. İbni Abbas'a göre peygamberlerin ilmi, ancak buraya kadardır; buradan ötesini onlar da

⁴⁸ İsfahanî, a.g.e.2006h-v-y,s1129

⁴⁹ Alûsî a.g.e s,46.

bilemezler.

Mehdevî'nin zikrettiğine göre İbni Mes'ud (r.a.), Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle dediğini nakletti: "Cebrail'i ufukta gördüm, altı yüz kanadı vardı. Tüylerinden inci ve yakutlar saçılıyordu."

11. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dikkati sağa sola kaymadı gördüğüne odaklandı.
12. Hz. Peygamber (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) en büyük ayetlerini gördü, bunlar en büyükleri "Bu en büyük delil Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Cebrail'i aslî suretinde görmesidir." diyenlerin bu sözü üzerine Fahreddin er-Razî: "Anlaşılan o ki; bu deliller Cebrail'den başkadır." demiştir.⁵⁰

1.2. Cebrail'in Görevi ve Hz. Peygambere Yakınlığı

إِنَّهُ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ (4) عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ (5) ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ (6) وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ (7) ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ (8) فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ (9) فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ (10)

"O(size okuduğu) kendisine indirilmiş vahiyden başka bir şey değildir. Onu çok güçlü, üstün niteliklerle donatılmış biri (Cebrail) öğretti. O, ufkun en yüce noktasındayken asıl şekliyle görüldü. Sonra yaklaştıkça yaklaştı. Öyle ki iki yay kadar hatta daha yakındı. Böylece Allah (c.c.)kuluna vahyini ilettili." ⁵¹

إِنَّهُ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ

İbni Âşur, bu ifadenin daha önce geçen "وما ينطق عن الهوى" cümlesini beyan eden başlangıç cümlesidir diyor. هو zamirinde ينطق fiiline döndüğünü ifade ediyor yani Hz. Peygamber'in (s.a.v.) konuşması yalnız vahiydir ve o hevasından konuşmaz diyor.

یوحى ifadesi cümleyi te'kid için gelmiştir. Yapı itibariyle de muzari olması Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gelen vahyin kesilmediğine, yenilediğine delalet eder.⁵²

Âlûsî bu ayetin tefsirinde farklı bir yöntemle hareket etmiştir. Kur'an, Allah'tan (c.c.) vahyedildi. یوحى Allah (c.c.) Kur'an'ı Hz. Peygamber'e (s.a.v.) devamlı olarak ilettili. Kur'an vahiydir, heva ürünü değildir. "Bu size gerçeği söylemekte olan kitabımızdır."(Casiye.29) Bu ayetten Kur'an vahiydir, ancak normal konuşması hevasındandır diye anlaşılır. Buna itiraz eden bazı âlimler; Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ictihadının olmadığı, hepsinin vahiy ürünü olduğunu söylerler. Şayet Allah (c.c.) Hz. Peygamber'e (s.a.v.) caiz görseydi o da vahiy olurdu derler. Kâd-ı Beydavî diyor ki; Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ictihadı vahiy değil, vahiy iledir. Şunu kabul etmek lazım Allah (c.c.) Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kalbine ne attıysa o Allah'ın (c.c.) muradı ve hakiki vahiydir.⁵³

علمه شديد القوى

Âşur'a göre bu âyet vahyin keyfiyetini açıklar. Gaib zamir وحى' e veya Kur'an'a döner. Bütün müfessirlerin ittifakıyla "kuvvet sahibi" melekten kasıt Cebrail'dir.

⁵⁰Zühaylî, Vehbe, Et-Tefsirü'l-Münir, Risale Yayınları: 14/92-94.

⁵¹ D, İ, Başkanlığı, Kur'ân Yolu Meâlî, 2018, Kur'ân yolu meali, Necm suresi, 4-10

⁵² Âşur, 1984a.e.g.s:94-95

⁵³Alusi. a.g.e. s:47

القوى kelimesi Allah'ın (c.c.) emirlerini hem aklî hem de cismâni olarak yerine getirme kuvvetine sahip olmadır. علم fiilinin faili gizlenmiş; Allah (c.c.) veya Cebrail olabilir. Allah (c.c.) bilir.⁵⁴

Âlûsi'ye göre علم kelimesindeki zamir Hz. Peygamber'e (s.a.v.) döner. Bu fiilin ikinci mef'ulu mahzûf o da Kur'an veya vahiydir. Yani Kur'an'ı veya vahyi öğreten odur. Ebû Hayyân; zamirin Kur'an'a işaret ettiğini, birinci mef'ul'un mahzûf olduğunu yani; onu Hz. Peygamber (s.a.v.) öğretti diyor.⁵⁵ İbni Abbas (r.a.) شديد القوى 'dan kasıt Cebrail'dir, buyuruyor.⁵⁶

ذو مرة فاستوى وهو بالأفق الأعلى

Vahyin gökten geldiğini ifade etmektedir. Zamir, Cebrail'e delalet etmektedir. الأعلى ifadesi gökten geldiğini anlatır.⁵⁷

ذو مرة ifadesi için bazıları sağduyulu ve istikâmet sahibi derler. İstikâmetten kasıt fiili kuvvettir. Araplar aklında ve gönlünde kuvvetli olana (ذو مرة) derler. İmam Taberi de güzel ahlak sahibine (ذو مرة) derdi.⁵⁸

Hira Mağarası'nda Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Cebrail'i aslî suretinde gördüğü gibi hakiki suretinde kalktı. Onun kuvvet ve kudretine sebep de فا sebebiyetidir veya bu harf علمe 'nın üzerine atıftır. Şöyle ki, semaya öğretmesi gerekenleri öğretti.⁵⁹

وهو بالأفق الأعلى sema tarafından yükseklik, İbni Abbas(r.a.) güneşin doğuş tarafıdır göğün yedinci katındadır⁶⁰.

ثم دنا فتدلى

“*Sonra yaklaştıkça yaklaştı*” şeklinde çevrilen denâ ve tedella fiillerinin faili belli olmadığı için yorumu açık oldu. Şöyle ki:

- Cebrâil'in Hz. Peygamber (s.a.v.) yaklaşması ve ona doğru inzali,
- Allah'ın (c.c.) Hz. Peygamber'e (s.a.v.) yaklaşması ve onu kendine hayran bırakması,
- H. Peygamber'in (s.a.v.) Yüce Allah'a (c.c.) yaklaşması, O'nun çekmesiyle yukarılara doğru irtifası kastedilmiştir.⁶¹

Cebrail Hz. Peygamber'e (s.a.v.) tebliğ için yaklaştı. Vahyin tebliği en önemli makamdır, yakınlık ifade eder.⁶²

فكان قاب قوسين أو أدنى

O kadar ki iki yay kadar hatta daha yakın oldu. Kavseyn ifadesi “iki yay” anlamına gelir. Kâbe de yayın kabzasıyla kirişlerin bağlandığı iki köşe aralığına denir ki bir yay da iki

⁵⁴ Aşur, a.g.e. s:95

⁵⁵ Âlûsi. a.g.e. s:47

⁵⁶ Abbâs, 1993.Tenvîru'l-Mikbas, s:561

⁵⁷ Âşur. a.g.e. s:96

⁵⁸ Taberî, Camiu'l-beyan, XXII,10

⁵⁹ Alûsi, a.g.e, s;48

⁶⁰ Abbas, a.g.e.561

⁶¹D,İ,Başkanlığı, Kur'an Yolu Meâl ve Tefsir, 2007,Kur'an Yolu Meal Tefsir,5,161

⁶² Aşur, a.g.e,97

kab bulunur. “kabe kavseyn” ifadesi hakkında farklı yorumlar vardır. Bunlar şöyle özetlenebilir:

- a. Araplar antlaşma yaparken iki yay çıkarıp üst üste koyarak tek bir yay görünümünü verirler. Buna göre hem maddi hem manevi anlamda yakın olmayı ifade eder.
- b. Hicaz dilinde kavs kelimesi uzunluk bildirir. Buna göre iki arşın uzunluğunda bir mesafenin kastedildiği söylenir.
- c. Kâbe kavseyn ifadesini dönüştürme yöntemine göre “Bir yayın iki ucu arasındaki aralık kadar” şeklinde anlamak mümkündür. Ayet, hatta daha yakın oldu ifadesiyle tamamlanmakta, adeta elini uzatsa degecek şeklinde ifade edilir. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) vahyi aldığı kaynağın sağlamlığı ve arada hiçbir şeyin karışma ihtimalinin bulunmadığıdır.⁶³

فأوحى إلى عبده ما أوحى

O, kuluna vahyini ilettili. Cebrâil veya Allah (c.c.) olması muhtemeldir.

Âşur’a göre; Allah’tan (c.c.) vahyin alındığını ve müşriklere bunun vahiy yoluyla mümkün olduğu gösterilmektedir. “evha” fiilinin zamiri Allah’a (c.c.) dönmektedir. Yani kulu Hz. Peygamber’e (s.a.v.) vahyetti.⁶⁴

Âlûsi’ye göre “evha” fiilinin zamiri Cebrail’e döner, yani Cebrail’e vahyetti, oda Hz. Peygamber’e (s.a.v.) vahyetti.⁶⁵

“Evha” zamirinin kime racî olduğu hususunda âlimler ihtilaf etmişler, şöyle ki;

a) Hz. Âişe’ye (r.a.) (ö.59) göre her iki fiilin öznesi Allah (c.c.), mef’ulu de Hz. Peygamber’dir. (s.a.v.) Bu durumda cümleyi şöyle tercüme etmek mümkündür “Allah (c.c.) vahyedeceği şeyi kulu Hz. Peygamber’e (s.a.v.) vahyetti.”⁶⁶

b) Abdullah b. Abbâs’a (r.a.) göre فأوحى إلى عبده ما أوحى ayetindeki fiilin öznesi Cebrâil, ikincisinin ise Allah’tır. (c.c.) Mef’ulde Hz. Peygamber’dir. (s.a.v.) Buna göre âyetin anlamı, Cebrâil; Allah’ın (c.c.) kendisine vahyettiğini kul Muhammed’e vahyetti. Yani Allah (c.c.) Cebrail’e oda Hz. Peygamber’e (s.a.v.) vahyetti.⁶⁷

c) Hasan el-Basrî demiştir ki; söz konusu âyetteki her iki fiilin fâili Yüce Allah (c.c.), mef’ulu ise Cebrail’dir. Bu durumda tabiatıyla ilgili ayet “Allah (c.c.) Cebrail’e vahyedeği her şeyi vahyetti” şeklindedir.⁶⁸

1.3. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Cebrail’i (a.s.) Görmesi

مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى (11) أَفْتَمَارُونَهُ عَلَى مَا يُرَى (12)

11. “Gözün gördüğünü kalp yalanlamadı. 12. Şimdi siz şüpheye düşüp gördükleri hakkında onunla tartışmayamı kalkıyorsunuz?”⁶⁹

⁶³ Kur’ân Yolu Meâl Tefsir,5,161

⁶⁴ Âşur, a.g.e,98

⁶⁵ Âlûsî, a.g.e,49

⁶⁶ Kurtubî, el-Câmî; XX,21

⁶⁷ Taber’i, Camiul’l-beyan, XXII,20

⁶⁸ İbnAtiyye, el-Muharraru’l-vecîz, V,198.

⁶⁹ D,İ,Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâli, 2018,Kur’ân yolu meâli, Necm suresi,523

H.z. Peygamber'in (s.a.v.) Cebrîl'i gördüğü haberinin ulaşması üzerine müşriklerin yalanlamalarına bir reddiyedir. İstifham inkâridir yani siz gözler, görüleni mi yalanlıyorsunuz?⁷⁰

Âlûsi'de diyor ki; H.z. Peygamber'in (s.a.v.) kalbinin gördüğünü yalanlamadı. Burada H.z. Peygamber (s.a.v.) Cebrâil'i gördü. Göz, gördüğü Cebrâil suretini melekût âleminde tasavvur eder, önce kalp idrak eder sonra oradan göze intikal eder. Allah (c.c.) katından olduğunu ve onun vahiy olduğunu şiir veya kâhinlerin sözü olmadığını bilir. Kalbi onu gördükten sonra yalanlamaz ve başka bir surette görse dâhi onun Cibril olduğunu bilir.⁷¹

“O, kulun gördüğünü veya kalbin gördüğünü kalp yalanlamadı.” 17. ayette “basar” kelimesinin zikredilmiş olduğu dikkate alınır görmenin gözle ifade edildiği düşünülüp ayet yorumlanabilir. H.z. Peygamber (s.a.v.), Cebrâil'i kendine has donanımıyla veya Miraç'taki o üstün tecellileri görmesi hayal ürünü değildir. Ancak burada H.z. Peygamber'in (s.a.v.) gözden ziyade kalple görmesi bu melekenin kalben daha güçlü olduğunu ifade eder.⁷²

Bu ayette müfessirler H.z. Peygamber'in (s.a.v.) Miraç'ta müşâhede ettiği varlık konusunda ihtilafa düşmüşlerdir, şöyle ki:

- a. Abdullah b.Mes'ud(r.a.) (ö.32) ve H.z. Âişe'ye (r.a.) (ö.59) göre söz konusu olan âyette H.z. Peygamber'in (s.a.v.) Allah'ı (c.c.) değil, Cebrâil'i gördüğünden söz etmektedir.⁷³ H.z. Âişe (r.a.) buyurmuştur ki: “Kim H.z. Peygamber (s.a.v.) Allah'ı (c.c.) gördü derse yalan söylemiştir.”⁷⁴ çünkü Allah (c.c.), “Gözler onu göremez.” buyuruyor⁷⁵.
- b. Abdullah b.Abbâs (r.a.), Enes b.Malik (r.a.) (ö.93) H.z. Peygamber'in (s.a.v.) Allah'ı (c.c.) gördüğünü ifade etmektedirler.⁷⁶ Buna delil olarak da İbni Abbas'tan (r.a.) nakledilen “H.z. Peygamber (s.a.v.) Allah'ı (c.c.) iki kez fuâdiyle (kalbiyle) gördü”⁷⁷ hadisini delil getirirler.
- c. Râzi de tefsirinde demiştir ki; “(11) ما كذب الفؤاد ما رأى âyetine göre H.z. Peygamber'in (s.a.v.) görüp kalbinin tasdik ettiği şeyler, bir takım olağan üstü hallerdir.”⁷⁸
- d. Müfessir Süddî de burada sözü edilen görmenin baş gözüyle değil uyku halinde gerçekleşen bir müşâhadedir diyor.⁷⁹

Tüm bu yaklaşımlar bize gösteriyor ki Miraç'ta H.z. Peygamber (s.a.v.) Allah (c.c.)'ı değil, Cebrail'i görmüştür. Biri Sidretü'l-Münteheda, diğeri ise Hira mağarasındadır.⁸⁰

⁷⁰ Âşur, a.g.e,99

⁷¹ Âlûsi, a.g.e,49

⁷² D.İ.Başkanlığı, Kur'an Yolu Meâl ve Tefsir, 2007,Kur'an yolu tefsiri,162

⁷³ Taberî, Câmiu'l-beyan, XXII,25.

⁷⁴ Buhârî, Tevhîd,4.

⁷⁵ En'am 27/65.

⁷⁶ Taberî, Câmiu'l-beyanXXII,24

⁷⁷ Müslim, İman,285

⁷⁸ Râzi, Mefâtihu'l-gayb, XXVIII,289.

⁷⁹ Maverdî, en-Nuket ve'l-uyûn, V,393.

⁸⁰ Demirci M. , 2017,Kur'an tefsirinde Farklı yorumlar,224

1.4. Sidretü'l Münteha

وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزَّلَةً أُخْرَىٰ (13) عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ (14)

“And olsun ki onu iniş esnasında sidretü’l-müntehanın bir defa daha gördü.”⁸¹ (13-14)

İkinci mealde “And olsun ki onu iniş esnasında Sidretü’l- Münteha’nın yanında gördü.”⁸²

Şeklinde ifade etmek mümkündür. Birinci manayı kabul edenler burada, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) mertebesinin Cebrail’den üstün olduğu görüşündedirler. Ayetteki “iniş” kelimesinin Cebrail’in inişini anlattığını düşünürler. Sidretü’l-Münteha ise bilinen son nokta ve hayreti artıran makam şeklinde özetlenir. Sidre’nin bir ağaç olduğu yorumları da yapılmıştır.⁸³

Hz. Peygamber (s.a.v.) Miraç’tan inerken Cebrâil’i Sidretü’l-Münteha’nın yanında gördü. Kelâm’ın kasem olmadan tahkik edatıyla olması olayın garabetinden kaynaklanıyor. “Nezleten” mastarıyla kullanılması tekrara delalet ediyor.⁸⁴

Âlûsî’ye göre Hz. Peygamber (s.a.v.) Cebrail’i yaratıldığı hal üzere gördü, başka bir inişinde. Kasem ifadesi şüpheleri kaldırır. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) gördüğü gece İsrâ gecesi idi. Sidre ifadesi Âlûsî’ye göre mecâzi bir ifadedir. “Sidretü’l-Münteha” arkasında yalnız Allah’ın (c.c.) bildiği bütün âlemin bilgisi olan veya bütün enbiyanın bilgisinin ulaştığı, mahlûkatların amellerinin ulaştığı makamdır. Münteha mülkün Mâlikine izafesidir⁸⁵

Sidre ifâdesi terim olarak Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Miraç gecesi yanında ilâhi sırlara mazhar olduğu bir ağaç veya makam şeklinde düşünülür ancak ulema bu konuda farklı görüşlere yer vermişlerdir, şöyle ki:

1. Abdullah b.Mes’ud’dan (r.a.) (ö.32 /652) nakledilen bir rivayette söz konusu müfessir Sidretü’l-Münteha yedinci kat semâdadır. En son varılan yerdir. Üst taraftan inenler de oraya ulaşır sonra aşağıya gelir.⁸⁶
2. Ka’bul-Ahbâr (r.a.) (ö.32/652) arşın altında olan ve bütün mahlûkatın bilgilerinin saklı olduğu ağaçtır diyor.⁸⁷
3. Abdullah b.Abbas’tan (r.a.) nakledilen bir rivayete göre arşın altındaki bir ağaç nebîlerin bilgileri ona varır.⁸⁸
4. Dahhâk’a (ö.106/723) göre de sidre, insanların amellerinin varacağı son nokta demektir.⁸⁹
5. Katâde’de (ö.117/735) demiştir ki, sidre-i müntehâ tüm mü’minlerin ruhlarının vardığı yerdir.⁹⁰

⁸¹ D,İ,Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâlî, 2018,Kur’ân yolu Meâlî

⁸² Şevkânî, Fethu’l-kadir, V,141

⁸³ D,İ,Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâl ve Tefsir, 2007, Kur’ân yolu Meâlî ve Tefsir,162

⁸⁴ Aşur, a.g.e,100-101

⁸⁵ Âlûsî, a.g.e,50

⁸⁶ el-Maverdî, En-Nuket Ve’l-uyun, V,396

⁸⁷ kurtubî,el-camî,XX,27

⁸⁸ el-Maverdî, a.g.e,V,395

⁸⁹ El-Maverdî, a.g.e, V,395.

⁹⁰ Kurtubî, el-Câmî, XX,27.

6. Beğavî ise tefsirinde Müslümanlar'ın yaygın olarak inandıkları şu bilgiye yer vermektedir: Sidre'i-Münteha, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Miraç gecesi Cebrâil ile gittikleri son noktadır.⁹¹
7. Süleyman Ateş'e göre sidre, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ilk vahiy günlerinde inzivaya çekildiği bölgede bulunan ağaçlardan biri, belki de en büyüğüdür. Ancak mahiyeti bilinmemektedir.⁹²

Tüm bu bilgilerden hareketle konu tamamen gaybla alaklıdır. Sınırlı idrak imkânlarına sahip olan insanın bunun mahiyetini bilmesi mümkün değildir. En doğrusunu Allah (c.c.) bilir.

عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى (15)

“Ki onun yanında huzur içinde kalınacak cennet vardır.”⁹³(15)

Onun yanında me'va cenneti vardır diye açıklanmıştır. İslam âlimlerinin çoğuna göre burada geçen “Sığınılacak yer” anlamındaki me'vâ kelimesi cenneti anlatmaktadır.⁹⁴

Âlûsî'ye göre “Sidrenin yanındaki cennet” demektir. Kıyamet gününde müttakilerin sığınacağı yerdir. Bununla “Cennet semadadır.” diye deliller getiriyor. “Me'vâ” şühedaların ruhlarının gideceği yerdir. İsmi mekândır, cennete izâfe edilir. Mü'minler için izâfe edilmez.⁹⁵

1.5. Yerde ve Gökte Allah'ın (c.c.) Azameti

إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى (16) مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى (17) لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى (18)

(16) “O an sidreyi bürüyen bürümüştü (17)Göz ne kaydı ne de hedefinden şaştı.(18)Hiç kuşkusuz o, Rabbinin ayetlerinden en büyüğünü görmüştü.”⁹⁶

Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) Sidretü'l-Münteha'da olduğu esnada Allah'ın (c.c.) nuru veya melekler yahut mahlûkatın nuru ya da altın bir pervane orayı öylesine kaplamıştı ki Hiz. Peygamber (s.a.v.) kimsenin tasavvur edemeyeceği bir güzelliğe bürünmüştü.⁹⁷

“Melekler Allah'tan (c.c.) Hiz. Peygamber'e (s.a.v.) bakmak için izin istediler, izin verildiğinde melekleri sidrede nur kapladı. Hiz. Peygamber (s.a.v.) sidrenin her yaprağında Allah'ı (c.c.) tesbih eden melek gördüm.” buyurdu.

ما زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى 17

Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) gözü gördükleri şeylerden dolayı kaymadı ve hedefinden şaşmadı. Bu Hiz. Peygamber'de (s.a.v.) hiçbir şüphenin olmadığı delilidir. Miraç gecesi Hiz. Peygamber (s.a.v.) Yüce Allah'ın (c.c.) büyük ayetlerini gördü.⁹⁸ İbni Abbas

⁹¹ Begavî, Meâlim't-tenzil, VII,405

⁹² Ateş, Süleyman, Çağdaş Tefsir, IX,110

⁹³ DİB, Kur'an Yolu Meâlî, 2018

⁹⁴ Bekir Topaloğlu, Cennet, DİA, VII,376.TDVY.

⁹⁵ Âlûsî, a.g.e,50.

⁹⁶D,İ,Başkanlığı, Kur'an Yolu Meâlî, 2018

⁹⁷ Âlûsî, a.g.e.51

⁹⁸ Âlûsî, a.g.e.53

tefsirinde “Hz. Peygamber (s.a.v.) Cebrail’i altıyüz kanatlı olarak gördü, bunlar Allah’ın (c.c.) büyük alâmetleridir”⁹⁹ diyor.

Hz. Peygamber (s.a.v.) insanı hayretler içinde bırakacak, gözlerin kamaşacağı, aklın kabul etmeyeceği ve şeyler gördüğü halde sağa sola yönelmemiş, kendinden geçmemiş, edepte kusur etmemiş, aksine sağlıklı tespitler yapmıştır.¹⁰⁰

18 رَبِّهِ الْكَبِيرِ لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكَبِيرِ 18 ayetindeki görme işini yapan Hz. Peygamber’dir. (s.a.v.) Neyi gördüğünü şöyle açıklamak mümkündür:

- a. Rabbinin en büyük delilerinden bir kısmını,
- b. Rabbinin delillerinden en büyüğünü,
- c. Rabbinin en büyük ayetlerini gördü.

Bunlardan ikinci mânayı kabul eden müfessirlerden bazıları bunu Cebrâil’i görmesi olarak düşünürler. Hatta Allah’ı (c.c.) görmüş olduğu yorumları yapıyor.¹⁰¹

Bazıları Hz. Peygamber’in (s.a.v.) görmesinin kalben olduğunu söyler, zatının değil sıfatının tezahürüdür derler. Ancak şu bilinmelidir ki, hadise ve tecelli farklı âlemde meydana gelmiştir. Neticede önemli olan bunlara kalben inanmaktır.¹⁰²

Hz. Peygamber (s.a.v.) Cebrail’i iki defa asli suretinde gördü. Şöyle ki; bir defa Miraç’a çıkarken diğeri de Miraç’tan inerken Sidre-i Münteha’da. Diğerleri ise vahiy esnasında nasıl gelmişse Hz. Peygamber (s.a.v.) o hal üzere Cebrail’i gördü. Zaten ifade de “Rabbini gördü” değil, “Rabbinin âyetlerinden en büyüğünü gördü.” şeklinde buyrulur. Bu ayet zâhirinden O’nun (c.c.) zâtını gördüğü anlamını taşımaz. Râzî’nin ifadesi bize başka bir mânayı hatırlattı: Rü’yet (görme) en büyük delil olunca burada “kübrâ” (en büyük) kelimesini “rü’yet” ile açıklayabiliriz. Bunu da iki yönlü zikretmek mümkündür:

- a. Allah’ın (c.c.) âyetlerinden yani mûcizelerinden en büyüğü olan rü’yet mûcizesini gördü; âhirette ümmetinin göreceği şekilde beni gördü demek olabilir.
- b. En büyük delil olan rü’yetin hakikatini gördü demek olabilir.¹⁰³

1.6. Müşriklerin Hatalarında Putların Rolü

أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ (19) وَمَنْوَةَ النَّائِثَةَ الْآخْرَى (20)

“Gördünüz değil mi (aciz durumdaki) Lât’i, Uzzâ’yı ve üçüncüsü olan diğeri Menât’ı?”¹⁰⁴ (19-20)

İbni Âşur, ayetin tefsirini şöyle ifade ediyor: “Bu ayet Allah’ın (c.c.) azametine, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) ve Cibrîl’in şerefine delalet ediyor. Müşriklere göre onların üç ilâhına işaret ediyor. Ancak onlar yerdeki taşlardır ve yükselme gibi bir durumları yoktur. “Eferaeýtüm” ifadesindeki istifham takriridir yani Lât, Menât ve Uzzâ’yı nasıl Allah’ın (c.c.) azametinde, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) ve meleklerin şerefinde görürler. Onlar

⁹⁹İbni, Abbâs, 1993, a.g.e.562.

¹⁰⁰ D,İ, Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâl ve Tefsir, 2007, 163

¹⁰¹ D,İ, Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâl ve Tefsir, 2007, 163

¹⁰² D,İ, Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâl ve Tefsir, 2007, 164

¹⁰³ Yazır, a.g.e.4582

¹⁰⁴ D,İ, Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâli, 2018

melekleri Allah'ın (c.c.) kızları kabul ederler hâlbuki onlar erkekleri kendilerine, kızları Allah'a (c.c.) isnat ederler.”¹⁰⁵

Lât, insan suretinde ve dört köşe şeklinde; Uzzâ, nebat şeklinde; taşın üstünde ağaç şeklindeydi. Araplar bir işin meşrû olması için Lât ve Uzzâ ismiyle yemin ederlerdi. Menat ise Araplar'ın taptığı bir taştır. Mekke ile Medine arasında Kudaydin bölgesinde bulunur. Menat uzak olsa da ibadet edileni fazla olması nedeniyle “Üçüncüsü Menât” diye hitap edilmiştir.¹⁰⁶

Âlûsî'ye göre; menat, Huzâğa kabîlesinin taptığı puttur. Yağmur için yanında dua ederlerdi. Üçüncü olarak ifade edilmesi diğerlerinden farklı olması nedeniyledir. Bazıları rütbesinin düşük olması nedeniyle zem için söylenmiştir veya öncekiler zemmedildiği için üçüncü denmiştir.¹⁰⁷

Lât, Uzzâ ve Menât müşrik Araplar'ın önem verdikleri putlardır ve onlara tapmaktaydılar. Onlara önem vermelerinin alameti de onlara kadın isimlerini vermeleridir. Taptıkları bu putların Kâbe'de olduğu söylense de değişik mekânlarda olduğunun rivayetleri mevcuttur. Mabedleri çoktur ve değişik mekânlarda bulunur.¹⁰⁸

Bu âyetlerin tefsirlerinde garânîk diye bir olaydan söz edilir. Garânîk sözlükte “Beyaz su kuşu, kuğu, turna; beyaz tenli genç ve güzel kız” anlamlarına gelen “gurnûk (gırnîk)” kökünden türetilmiştir. Kureyşliler putlarının Allah'ın (c.c.) kızları olduğunu söylerler ve Kâbe'yi tavaf ederken, “Lât, Uzzâ ve bir diğeri, üçüncüsü olan Menât hürmetine! Çünkü bu üçü ulu kuğulardır ve şüphesiz şefaathleri istenilen varlıklardır.” diyerek onları yüksekte uçan kuşlara veya diğer bir anlayışa göre (melekleri Allah'ın (c.c.) kızları olarak gördükleri için) genç ve güzel kızlara benzetirlerdi. Kaynaklarda yer alan bir rivayete göre bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.) Kâbe'nin sathında Kureyşlilerle birlikte otururken Necm Sûresini tilavete başlamış, 19-20. âyetlere gelince şeytan, 20. âyetin devamı gibi “İşte onlar ulu kuğulardır (garânîk); şüphesiz şefaathleri umulmaktadır.” anlamına gelen bir metni Hz. Peygamber'e (s.a.v.) okutmuş; bu duruma sevinen Kureyşliler de Sûrenin âhîrinde onunla birlikte secdeye kapanmışlardı. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) bu sözle onların şefaathçi olmalarını kabul etmiş oluyordu. Bu hâdise araştırma konusu olarak ilim ehli tarafından araştırmalara konu olmuştur. Diğer bir anlayışa göre (melekleri Allah'ın (c.c.) kızları olarak gördükleri için) genç ve güzel kızlara teşbih ederlerdi. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) okutmuş; bu durumdan memnun olan Kureyşliler de Sûrenin sonunda onunla birlikte secdeye kapanmışlardı. Çünkü onlara göre Hz. Peygamber (s.a.v.) bu sözü söyleyerek onların putlarının Allah (c.c.) katında şefaathçi olacaklarını kabul etmiş, dolayısıyla kendi putperestlik dinlerini kabul etmiş oluyordu. Ancak bu konuda yapılan çalışmalar rivayetlerin sahih olmadığını göstermektedir. Sahih kaynaklarda Necm Sûresinin nüzûlünün, sonra müşriklerin secde ettiklerinin belirtilmesinin ise başka sebeplerle izah edilebileceğini ortaya koymuştur (Buhârî, “Tefsîr”, 53/4). Özellikle birçok ünlü şarkiyatçı da bu hikâyenin tarihî bir değer

¹⁰⁵ Âşur, 1984,102

¹⁰⁶ Âşur, 1984.103

¹⁰⁷ Âlûsi, a.g.e,55

¹⁰⁸ Çağrııcı. Mustafa, Arap, DİA, III,316.

taşımadığını ve asılsız olduğunu kabul etmişlerdir. İslâm akîdesi zaten bu türlü rivayetleri kabul etmez. Peygamberler masumdurlar ve korunmuşlardır.¹⁰⁹

Garânik hadisesi müfessirler tarafından farklı algılanmış ve farklı görüşler çıkmıştır şöyle ki:

1. Abdullah b.Abbas'a (r.a.) göre garânik olayı, şeytanın (... تلك الغرائيق العلى) şeklindeki sözlerini Hz. Peygamber (s.a.v.) uyanık iken ilkâsı sonucu gerçekleştirmiş; ancak daha sonra Cebrâil şeytanın sözlerini neshetmiştir.¹¹⁰
2. Katâde'ye (r.a.) göre Hz. Peygamber (s.a.v.) uykulu halde iken şeytan o sözleri ilkâ etti, böylece sözler ağzından boşalıverdi.¹¹¹
3. Garânik metnini Hz. Peygamber (s.a.v.) değil şeytan okumuştur. Allah Resulü(s.a.v.) kendisine vahyedilen Necm Sûresinin başından yirmi âyet okuyup bir müddet ara verince, bundan faydalanan şeytan sesini taklit ederek gâranik metnini okumaya başlamıştır.¹¹²
4. Şevkânî, bu sözü ne Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ne şeytan ne de bir başkasının söylemediğini ileri sürmüştür. Hz. Peygamber (s.a.v.) Necm Sûresini okurken müşrikler sûrede geçen bazı sözleri, putları hakkında kullandıkları sözlere benzeterek aynı şeyler sanmışlar ve bu yanlış algılamayı etrafa yaymışlardır. Yâni garânikle ilgili rivayetlerin tamamı uydurmadır.¹¹³

Garânik hadisesini, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ağzından çıktığını kabullenmek mümkün değildir çünkü Allah (c.c.) bütün peygamberlerini korumuştur ve masumdurlar.

1.7. Rabbimiz'e Çocuk İsnad Etme Şifliği

الْكُمُ الذَّكْرُ وَلَهُ الْأُنثَى(21) تَلْكَ إِذَا قِسْمَةٌ ضِيزَى(22)

Erkek çocuklar, size de kız çocuklar O'na öyle mi?(21) Ama o takdirde bu insafsızca bir taksim!(22)

Sefihlik, batılılıkta en üst seviyedir, onların itikatlarına uygundur. Çünkü onların itikâdına göre melekler ve üç put Allah'ın (c.c.) kızlarıdır. Kendilerine erkekleri alıp, kızları Allah'a (c.c.) veriyorlar. Çünkü kızlar onlara göre daha üstündür. Yapılan taksim inkâr edilen ta'lildir. Taksim yaptınız ki inkâr edilsin diye.¹¹⁴

Âlûsî'ye göre burada müşrikleri kınama vardır. Onlar kendilerini daha faziletli göstermek istemişlerdir, bu yüzden erkekleri kendilerine nisbet ettiler. Ayrıca putlarını değerli göstermek için onları Allah'a (c.c.) ortak gösteriyorlar. Onlara "Rabbimiz'in bir kudretini gösterin ve ondan bir fayda bekleyin, söyleyin onun bir faydasını!" diye sorulur. İstifham cümlesi, taksime işaret eder. Âlimler bu taksîmin eksik, uygun değil, tuhaf olduğunu söylemişlerdir.¹¹⁵

¹⁰⁹ D,İ,Başkanlığı, Kur'an Yolu Meâl ve Tefsir, 2007,168-169

¹¹⁰ Taberî,Camiu'l-beyan,XVI,611

¹¹¹ Âlûsî, Ruhu'l-meânî, XXVII,44.

¹¹² Âlûsî, a.g.e,44

¹¹³ Şevkânî, Fethu'l-kadir,III,628.

¹¹⁴ Âşur, a.g.e.106

¹¹⁵ Âlûsî, a.g.e;56-57.

إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ
مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَىٰ (23)

*Bunlar sizin ve atalarınızın putlara taktığı kuru isimlerden ibarettir. Allah (c.c.) onlara öyle bir yetki ve güç vermemiştir. Onlar (putperestler) sadece kuruntularına ve kişisel arzularına uyuyorlar. Oysa şimdi onlara Rablerinden bir yol gösterici gelmiş bulunmaktadır.*¹¹⁶ (23)

Müşriklerin hitâbına bir karşılıktır. “Yettebiğûne”deki zamir hitabı yönlendirendir. Nefiy onların zannettikleri putlardır. Ancak onların vehimleri hakikâti bulmalarına engel olmaktadır. Allah (c.c.) onların putları gerektirdiği şekilde isimlendirmiştir. Fiilin muzari kalıbında gelmesi onların önceden olduğu gibi zanna devam edeceklerine işaret eder. Hâlbuki onlar zanna tâbii olmaya devam ettikleri halde Allah (c.c.) onlara hidâyetçi gönderdi. Bu hallere devam etmeleri onların hidâyette şüpheye düşmelerine neden olmuştu.¹¹⁷

Âlûsî’ye göre “hiye” zamiri putlara işaret etmektedir, yani onların iddiâları sahih değildir, onlar ilâh değildirler, olamazlar. Buradaki “isimler” tâbiri isimdir ancak müsemma değildir. Müsemma olmaması isimlendirmeyi hak etmiyor manası taşımaktadır.

“Entüm ve Âbâukum” sizlerin ve babalarınızın bâtil istekleri gereğince isimlendiriyorlar. Hâlbuki Allah (c.c.) bu konuyla alakalı delil indirmedir. Onlar her türlü isimlendirmelerinde ve işlerinde kuruntularına uyuyorlar.¹¹⁸ Müşrikler sahih ve sağlam bilgiye sahip değillerdir. 23. âyette onların bilgilerinin de kendi heva ve heveslerinden kaynaklandığı, dolayısıyla subjektif kararlar veremedikleri gözlemlenmektedir. Kur’an’da zan ifadesi aslı itibarıyla sahih bilgi olarak düşünülür ancak akaid gibi önemli konularda zan sağlam bilgi olarak düşünülmez, yalnız heva ve hevesten kaynaklanan kuruntular olarak bilinir.¹¹⁹

1.8. Dünya ve Ahiret’in Tek Hâkimi

أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنَّى (24) فَلِلَّهِ الْأَجْرَةُ وَالْأُولَىٰ (25)

İnsan arzu ettiği her şeye sahip olabilir mi ki? Ama Ahiret de Allah (c.c.)’ın dünya da.(24-25)

Âyette her istediğinin gerçekleşmesi mümkün değildir. Hele hele putlardan medet umma gibi bir hadisenin tahakkuku mümkün değildir ve hakikatle bağdaşamaz bir durumdur.¹²⁰

Taberî’ye göre “Ayetteki insan kelimesinden Hz. Peygamber (s.a.v.) kastedilir.”. O’na (s.a.v.) verilen lütuflar kendi isteğiyle değil Allah’ın (c.c.) ona bir ihsanı olarak verilmiştir.¹²¹

¹¹⁶ D,İ,Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâli, 2018,Necm suresi.

¹¹⁷ Âşur, a.g.e;109

¹¹⁸ Âlusi, a.g.e;57.

¹¹⁹ D,İ,Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâl ve Tefsir, 2007,s;170

¹²⁰ D,İ,Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâl ve Tefsir, 2007,s;170

¹²¹ Taberî,Camiu’l-beyan,XXII,56.

İnsanın her istediğine nâil olamayacağını ancak Allah'ın (c.c.) nasibiyle gerçekleşeceğini bilmesi gerekmektedir. Hak neyi uygun görmüşse o olur, hem de hayırlı olur. *(Hakkınızda hayırlı olduğu halde bir şeyden hoşlanmamış olabilirsiniz. Sizin için kötü olduğu halde bir şeyden hoşlanmış olabilirsiniz. Yalnız Allah (c.c.) bilir siz ise bilemezsiniz.) (Bakara, 216)*

Buradaki istifham edatı nefy yerindedir ve umuma ifade eder. Müşriklerin temennileri de putların onlara şefaattir ve bu da mümkün değildir. (Dünya ve ahiretin Allah (c.c.)'ın olması) Allah'ın (c.c.) koyduğu kanunlardır. Dünya ve ahiret saadetini isteyenlerin uyması gereken nizamlardır. Âhiretin önce ifade edilmesi önemini işaret etmesi içindir. Hitabın ilk muhatapaları Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Mü'minlerdir.¹²²

Âlûsî de aynı manaları vermiştir. İnsan arzu ettiği her şeye sahip olamaz ancak Allah'ın (c.c.) takdiri neyse ona razı olur. İnsan sahip olduğu her şeyin tasarrufuna mâlik değildir. Dünya ahiret takdim tehirinde ise asıl ahirettir ve onun için takaddüm söz konusudur.¹²³

“Kızlar Allah 'ın (c.c.) Melekleridir.” Diyen Müşriklere Cevap

1. Meleklerin kız (dişi) olduğunu idda edenler iman etmemişlerdir.
2. Bu ifadelerinin kaynağı zandan başka bir şey değildir. Zan sağlam ilim değildir.
3. Kendine dikkat et bu zanna tabi olanlar gibi olma.
4. Onların ilmi budur. Yüce Allah (c.c.) ilim sahiplerini en iyi bilendir.¹²⁴

Ayetlerden Çıkan Hüküm ve Hikmetler:

Bu ayetler aşağıdaki hususlara işaret etmektedir:

1. Bu putlar ibadet edilmeye layık değildir çünkü onların hiçbir konuda faydaları veya zararları yoktur. Çünkü onların baktıkları cihet yanlış, sahih olarak görmeye çalışsalar görürler.
2. Allah (c.c.) bu taksim adil olmadığını erkekleri kendilerine dişileri Allah'a (c.c.) izafe etmeleri tam bir adaletsizliktir. Zaten bu kınanmış ve kabul edilmemiş bir durumdur.
3. Bu putlar sizin “ilâh” adını verip bazı sıfatlar isnat ettiğiniz isimlerden başka bir şey değildir. Bu konuda siz, babalarınızı taklit ettiniz. Allah (c.c.), onların ilâh olduğuna dair herhangi bir hüccet ve delil indirmedir. Sizin bu konuda uyduğunuz, zandan veya vehimden, nefsin heva ve heveslerinden ve arzu ettiklerinden başka bir şey değildir. Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından bu putların ilâh olmadığına dair size yeterli açıklama gelmiş olmasına rağmen böyle yapıyorsunuz. Onlar, vahyin getirdiği kesin delil ile amel etmek ellerinde olmasına rağmen gidip zan ile amel etmeyi tercih ettiler.
4. Müşriklerin putlara ibadetleri kuruntular üzerine kurulmuş temennilerdir. Onlardan şfaat beklemektedirler ancak kendilerine faydası olmayanlardan medet ummak ne kadar akıllıca bir durumdur? Ahirette tasarruf yalnız Allah'a (c.c.) aittir.

¹²² Aşur, a.g.e,111,112

¹²³ Âlûsî, a.g.e,58

¹²⁴ Zuhayli Vehbe, et-Tefsirü'l-Münir, Risale Yayınları: 14/99.

5. Şefaât yalnız Allah'ın (c.c.) iznine bağlıdır. Putlardan medet ummak ne kadar acı bir durumdur.¹²⁵

1.9. Şefaât Yetkisi

وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى (26)

*Göklerde nice melekler vardır ki, Allah (c.c.) dilediği ve razı olduğu kulları için izin vermedikçe onların bile şefaâtî hiçbir fayda sağlamaz.*¹²⁶ (26)

Onların putlarına nisbet ettikleri ilâhlık merdûd olduğu için Allah (c.c.) onların ümitsizliğini artırmıştır.

İfadesiyle Allah (c.c.) şefaât hakkını râzı olacağı ehli tevhid ve ehli imân sahiplerine verecektir. Denilir ki Allah'ın (c.c.) şefaât hakkı vermesi hususunda hiçbir şüphe yoktur. Çünkü “Onun izni olmadıkça hiçbir kimse şefaât edemez” (Bakara, 255) ayeti buna delildir.¹²⁷

Allah (c.c.) dâreyn işlerinin insanın temennisinde değil, kendi irâdesinde olduğunu ifâde ediyor. Müşriklerin putlarla temennilerini de bizlere açıklıyor. Şöyle ki:

Sadece bizi Allah (c.c.)'a yaklaştırsınlar diye onlara tapıyoruz. (zümer, 3) Ve Yunus Sûresi 18. Ayette “Allah (c.c.)'ı bırakıp kendilerine fayda da zarar da veremeyen şeylere tapıyorlar ve “Bunlar bizim aracımızdır.” diyorlar.” Kur'an'ın bu idafeleri niyetlerini, temennilerini açıklamaktadır.

Allah (c.c.) meleklerin, onların putlarından daha değerli ve kesinlikle inkâr etmeyen semâ ehli olduklarını ifade ediyor.

Burada ki nefy meleklerin derecelerinin yüksekliğine rağmen şefaât hakkının yalnız Allah'a (c.c.) ait olduğunu anlatır. Bu durum karşısında müşrikler aslında “Onlar (putlar) şefaât ediyor ancak Allah (c.c.) kabul etmiyor ve onlar da buna cesaret edemiyorlar.” vehmine kapılmışlardır. Şefaât izninin verilmesi onun kabul edilmesidir. “Yerda” ifadesi “limen yeşâ”nın üzerine atıftır. Yani şefaât edecek kişinin buna ehil olduğunu gösterir ve mü'minlere bunun için gayret etmeleri telkin edilir.¹²⁸

1.10. Müşriklerin Hususiyetleri

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةً الْأُنثَى (27) وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا (28)

“Âhirete inanmayanlar melekleri dişi varlıklar olarak anıyorlar. (27) Oysa onların bu konuda bir bilgileri yok; sadece kuruntularına uyuyorlar. Kuruntu ise asla gerçek bilginin yerini almaz”(28).¹²⁹

Bu Âyet-i Kerîme “Lât, Menât ve Uzza Allah'ın (c.c.) kızlarıdır.” diyenlere reddiyedir. Kullanılan ismi mevsul onların hikâyelerini kınamadır çünkü hikâyeleri bâtıldır. Âyette

¹²⁵ Zühaylî, Vehbe, et-Tefsirü'l-Münir, Risale Yayınları: 14/99.

¹²⁶ D,İ,Başkanlığı, Kur'an Yolu Meâli, 2018,Necm suresi;26

¹²⁷ Âlusî, a.g.e;58.

¹²⁸ Âşur, a.g.e.113,114.

¹²⁹ D,İ,Başkanlığı, Kur'an Yolu Meâli201, 8Necm,27,28.

geçen isimlendirme vasıflandırmadır. İsimler bazen manaya delalet eder. Diyorlar ki: “Melekler, cinlerin önde gelen Allah (c.c.)’ın kızlarıdır.” Onlara Allah (c.c.) şu reddiyeyi veriyor: “*Yoksa onlar yeryüzünde bir takım tanrılar edindiler de ölüleri bunlar mı diriltecek?*” (Enbiya; 21)

İlim delille olur; delilsiz ilim, ilim değildir. “Melekler, Allah (c.c.)’ın kızlarıdır.” demeleri vehimlerinin ürünüdür ve hiçbir bilgiye dayanmamaktadır. İtikatları konusunda da Allah (c.c.) “zan” ifadesi kullanmıştır. Kullanılan “nefy; la yuğnî”, Hak’tan hiçbir şey ifade etmediğini anlatıyor. Hak: Eşyanın hakikatlerinin olduğu hal üzere idrak edilmesidir. İşte ilim budur.¹³⁰

Âhirete inanmayanlar küfür ve isyan içindedirler. Melekleri dışı varlıklar olarak adlandırıyorlar. Ancak o melekler bundan münezzehtirler. Onların bu söylemleri konu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını gösteriyor. Söylemlerinin kaynağı da vehm ve kuruntularıdır.¹³¹

1.11. Müminlerin Hususiyetleri

فَاعْرُضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا (29)

“*O halde bizi anmaktan yüz çeviren ve dünya hayatından başka arzusu olmayan kişilerden sen de yüz çevir.*”. (29)¹³²

Onların dalaletleri, bâtıllıkları anlatıldıktan sonra Hz. Peygamber (s.a.v.)’e onlardan yüz çevirmeyi emrediyor. Yüz çevirmek onlar için mecâzi manada kullanılmış ceza olarak telakki edilmektedir.¹³³ “Tevella ve egraza” ifadeleri yüz çevirme manasındadır.¹³⁴

Âlûsî’ye göre kötü sıfatlara sahip olandan yüz çevirmek gerekir. Yani Kur’an’dan yüz çevirenden sen de yüz çevir. Çünkü Hak itikadı bunu gerektirir. Terkten kasıt onda olanı terk etmek ve önem vermemektir.¹³⁵

1.12. Müşrikler Neyi Bilebilirler?

ذٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيْلِهِ وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ اهْتَدٰى (30)

“*İşte bildikleri bu kadar. Şüphesiz kendi yolundan sapanı en iyi bilen Rabbindir; doğru yolu bulanı da en iyi bilen odur.*”. (30)¹³⁶

Hz. Peygamber’e (s.a.v.) bir teselli vardır ve kinayeli olarak, senin yüz çevirmen onlar için cezadır. Allah (c.c.) “Onları daha iyi bilir”. Burada hitap Hz. Peygamber (s.a.v.) içindir. Yani onların hâlini Allah (c.c.) daha iyi biliyor, sen onların hâlini bilmiyorsun, onun için onlara üzülme. Allah (c.c.) Mü’minlerin hallerini de en iyi bilendir. Burada Hz. Peygamber’e (s.a.v.) müjde, mü’minler için de bir va’d vardır.¹³⁷

¹³⁰ Âşur, a.g.e,115,116

¹³¹ Âlûsî, a.g.e,59

¹³² D,İ,Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâli, 2018Necm suresi.

¹³³ Âşur, a.g.e,118.

¹³⁴ Müfredat, İsfahanî, a-r-d,690.

¹³⁵ Âlûsî. a.g.e.60.

¹³⁶ D,İ,Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâli, 2018.Necm suresi.

¹³⁷ Âşur, a.g.e,118.

İsmi işaretin kullanılması dünya hayatından bildiklerini ifade eder. Veya tâbî oldukları zannâ da işaret vardır. Veya melekleri Allah'ın (c.c.) kızları kılmalarına işaret vardır. *مبلغهم من العلم* İlimlerinin miktârı ki onlarda ilim olmadığıdır. Çünkü mutlak ilim zannı bilmektir. Çünkü zanda ısrar hidayete ulaştırmaz dolayısıyla ilme ulaştırmaz. Onların hidayet durumunu Allah (c.c.) bilir. Dalâlette ebedî kalmak istemeyeni ilme ulaştıran, onların hidâyetini kabul eden yine Allah'tır. (c.c.)¹³⁸

Bu ayetler şu hususları açıklamaktadır:

1. Allah (c.c.) “Melekler Allah'ın (c.c.) kızlarıdır, putlar Allah'ın (c.c.) kızlarıdır.” diye söyleyenler ahirete de iman etmeyen kâfirlerdir.
2. Meleklerin Allah'ın (c.c.) kızları olduğuna inanan müşrikleri Allah (c.c.) azarladı.
3. Melekleri vasfetmelerinde hiçbir delile dayanmamışlardır. Bilgileri zandan ve kuruntudan ileri geçmemektedir.
4. “Artık yeter cihadı bırak, görevini yerine getirdin. Ancak Razî'ye göre, buradaki “fe-a'riz: bırak, yüz çevir” şeklindeki emirlerin hepsi kıtal(cihad) ayeti ile neshedilmiştir” derler, bu söz batıldır. Zira “bırak, yüz çevir” emirleri kıtal ayetine de uygundur, nasıl neshedilmiş olabilir? Aslında kendisine “Daha güzel olanı ile onlarla mücadele et!” emri geldi. Sonra bu da fayda vermeyince Allah (c.c.) ona: “Onları terket, delil ve burhanla onların karşısına çıkma, zira onlar ancak zanna uyarlar, hakka uymazlar.” demiştir?¹³⁹
5. Müşrikler yalnız dünyaya önem vermekte idiler, din ve ahiret işlerinde habersiz olurlar. Bu sebeple onlar maddeci insanlardır. Onlar dünyada ulaşabildikleri bütün metaaya ulaşmayı amaç edinmişlerdir. Onlar dünyayı ahirete tercih ederler. Nitekim âyet-i kerimede: “Şüphesiz bunlar dünyayı tercih ediyor, arkalarına ağır bir gün bırakıyorlar.” (Dehr, 76/27) buyrulmuştur.
6. Neticede ayetler tehditle bitmiştir: “Allah (c.c.) sapıklıkta olanı da, hidayette olanı da en iyi bilendir. Hayır ise hayır, şer ise şer, herkesin amelinin karşılığını verecektir.”¹⁴⁰

¹³⁸ Âlusi, a.g.e.60.

¹³⁹ Razî, XXVIII/311.

¹⁴⁰ Vehbe, Zuhayli, et-Tefsirü'l-Münir, Risale Yayınları: 14/102-103.

Bölüm 2: Karşılaştırma ve Netice

2.1. Âlemlerin Rabbi'nin Azameti ve Mağfireti

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى (31)
الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجْنَةٌ
فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ أَنْقَى (32)

“Göklerde ve yerde ne varsa Allah (c.c.)’ındır. Sonunda O (c.c.), kötülük yapanlara işlediklerinin cezasını verecek; iyilik yapanları, ufak tefek kusurlar hariç, büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınanları ise daha güzeliyle ödüllendirecek.(31) Şüphesiz Rabbinin bağışlaması çok geniştir. Sizi topraktan yarattığı zamanki halinizi de, annelerinizin karınlarında cenin olarak bulunuşunuzu da en iyi bilen O (c.c.)’dur. Şu halde kendinizi temize çıkarmaya kalkışmayın! Kimin günahtan sakındığını en iyi bilen O’dur. (c.c.)¹⁴¹(32)

Burada da âlemin tasarrufu Allah’a (c.c.) aittir ve istediğine istediğini vereceğini ifade etmektedir. İnsanoğlu bu dünyada imtihan halindedir. İyilik yapanlar karşılığını ahirette kat kat göreceklerdir. Kötülük yapanlarsa ona göre muamele görüp karşılığını alacaklardır. Allah (c.c.) âdili mutlak ve kesinlikle haksızlık yapmaz. O (c.c.) âdildir ve adaletlidir.¹⁴²

Allah (c.c.) yaratmada, sahip olmada hiçbir ortağı olmadan yalnız başına yerin ve göğün sahibidir. Allah (c.c.) dalâleti “esâu” diye ifade ediyor ve “Yaptıklarının karşılığını görecekler.” diyor. Bunu delillendirirken de (ب) harfi cer’ini kullanıyor.(yaptıkları sebebiyle) İyilik yapanların cennetle ve kat kat artırılarak ödüllendirileceğini ifade ediyor. Allah (c.c.) yerin ve göğün hâlık ve sahibidir.¹⁴³

İyilikseverlik iyi insan olmak için yetmemektedir. Büyük günahlardan da kaçınmak gerekir. Mü’min ahlakla vasıflanmış olmalıdır. Ayrıca ufak tefek kusurlardan da uzaklaşmalıdır. Bunlara, yani ufak tefek fiillere “lemem” denmektedir. Lemem kapsamına giren fiiller için tefsirlerde, haram olan öpme, dokunma, bakma gibi örnekler verilmiştir. Ayrıca kelimenin sözlük anlamına ve bu konudaki bazı rivayetlere dayanılarak “lemem” şu mânalarla da açıklanmıştır:

- Kişinin aklından geçirdiği fakat eyleme dönüştürmediği kötülükler
- Yapmaya başlamışken pişmanlık duyup vazgeçtiği kötülükler
- Müslüman olmadan önce işlediği şirk ve diğer günahlar
- Dünyada cezayı âhirette de azabı hak ettirmeyecek derecedeki günahlar¹⁴⁴

Allah (c.c.) alîmdir ve kulların bilmediklerini bilmektedir. Bildiğini kullarının da bilmesini murat etmektedir. Allah’ın (c.c.) rahmeti geniş ve bağışlaması da mutlak ve kesinlidir. Kul Allah’ın (c.c.) karşısında âcizdir ve bu aciziyetini bilmesi gerekir. Kullar hatadan hâli değildir. Dolayısıyla yaratanın bağışlamasına ihtiyaçları vardır. “Kimin günahtan

¹⁴¹ D,İ,Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâli, 2018,Necm suresi.

¹⁴² Râzî, Mefatihû’l-Gayb, XXIX, 6.

¹⁴³ Âlusi, a.g.e.61.

¹⁴⁴ Razi Mefatihû’l-Gayb, XXII,63-66.

sakındığını en iyi bilen O'dur. (c.c.)". Bu ifade ile her ferdi bilenin Allah (c.c.) olduğunu ve bilgilerinin onda mevcut olduğunu belirtir.¹⁴⁵

Dünya hayatı ve ahiret hayatı Allah (c.c.) içindir. Kimin hak yoldan ayrıldığını, kimin ayrılmadığını en iyi bilen O'dur.(c.c.) Kulluk vazifesini dünyada hakkıyla yerine getirmek ve âhiret hayatına da gereken önemi vermek gerekir. Allah (c.c.) yapılan iyiliğin ve kötülüğün karşılığını verecektir. Ancak muradı, âhirette kulların nimete nâil olmasıdır. Denilir ki "Cezalandırılacaklar dünya ehlidir." ليجزي buradaki lâm'ın ta'liye olması, cezanın Allah'ın (c.c.) mülkünde olan, yer ve göktekiler için olduğunu belirtir.

الفواحش Aşırılık, kebâirden daha hususîdir. Aşırılık, kebâiri aşan, zina, hırsızlık, suikast gibi şeylerdir. Lememi bunlardan ayırmak gerekir. Çünkü ne kebâirden ne de aşırıktandır. Lemem, dinde sakınılması gereken âsilitir. Bazıları bunun büyük günahlardan olduğunu zannediyor. Rağıp el-İsfahanî Müfredatta lememi şöyle tarif ediyor: "Günaha yaklaşımdır." Bununla küçük günahlar kastedilir. (Falan adam bu işi lemem olarak yapar.) Yani zaman zaman yapar.¹⁴⁶

Allah (c.c.)'ın mağfireti çok geniştir, ancak günahlardan kaçınma şartı da vardır. Allah (c.c.) Mü'min kullarına hitaben "Sizi topraktan yarattığı zamanki halinizi bilendir; kötülük yapanlara cezasını verecektir." diyor. Yahudiler, bir çocuk olduğunda onun siddik olduğunu söylerlerdi. Haber Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ulaştığında "Yahudi yalan söyledi" dedi, "Çünkü anne karnındaki her ceninin iyi ya da kötü olduğunu yalnız Allah (c.c.) bilir" dedi.¹⁴⁷

Yani sizi yeryüzünde yarattığı vakit sizin إذ انشأكم buradaki zarf ile müteallaktır أعلم. Durumunuzu biliyordu. O sizi ve son ümmeti, en zayıf ümmeti, Ümmeti Muhammedî biliyordu. İnsanoğlunun yaratılışındaki aslî unsur zayıflıktır. Allah (c.c.) kullarını her yönüyle bilmektedir ve ikaz etmektedir. فلا تزكوا أنفسكم "Kendinizi temize çıkarmayın." hitâbı da buna işaret etmektedir. Buradaki ikaz yapılan iyi amellerle gururlanmayın, siz zayıfsınız كبريافadesi, aslında kişinin kendisini zayıflıktan çıkarması manasındadır. Kişi kendini temize çıkmış sanması manası da verilir. Kimin ne olduğunu Allah'a (c.c.) havale edin çünkü O(c.c.) her şeyi hakkıyla bilendir. هو أعلم بمن اتقى "Kimin günden sakındığını en iyi bilendir."¹⁴⁸

Âlûsî'ye göre; يجتنبون fiilinin kullanılması kaçınmanın devamlı olması gerektiğini ifade eder. Günah, uzaklaştıran şeylerdir.

Denir ki; كباير الفواحش ile كباير aynı manadadır ancak lemem ayrıdır. Lemem; günahı az olan, hatta günah almadan alçalmak manasındadır. Yani günaha meyletmek manasındadır. Allah (c.c.) lemem konusunda sizi hesaba çekmiyorsa günah olmadığını göstermez, bilakis Allah (c.c.) sizden sadır olunca bağışlamıştır. Durum bu haldeyken kendinizi temize

¹⁴⁵ D,İ,Başkanlığı, Kur'an Yolu Meâl ve Tefsir, 2007;173.

¹⁴⁶ İsfahanî,Müfredat,Lemme,968.

¹⁴⁷ Âşur, a.g.e,119-125.

¹⁴⁸ Âşur, a.g.e,126.

çıkarmaym. Allah (c.c.) müttakîleri en iyi bilendir. Bu ifade de günah işlemekten men vardır ¹⁴⁹.

Allah (c.c.) lemem kelimesinin muhtevasına giren hususları açıklamış ancak hangi fiillerin lemem olduğu hususunda açıklamaya yer vermemiştir. Bu nedenle müfessirler lemem için bazı görüşler sunmuşlar. Şöyle ki;

1. Abdullah b.Mes'ûd'a (r.a.) (ö.32/652) göre lemem, zina dışında dokunma, bakma, göz kırpmı ve öpme gibi fiillerdir. ¹⁵⁰
2. Abdullah b.Abbas'a (r.a.) göre de burada sözü edilen lemem, İslam öncesi işlenen günahları ve şirki ifâde eder. ¹⁵¹
3. Abdullab b. Amr b.el-Âs'a (r.a.) (ö.65/684) göre lemem, şirk dışında işlenen günahlardır. ¹⁵²
4. Abdullah b.Zübeyr'a (r.a.)(ö.117/735) göre lemem, kendisini dünyada had cezası gerektirmeyen, ahirette de azaba yol açmayan fiillerdir. ¹⁵³
5. Sa'id b.Müseyyeb'e (r.a.) (ö.97/715) göre lemem, şeytanın vesveselerinden kaynaklanıp kalbe ârız olan kötü düşünceler, anlamını verdiği ifadelerdir. ¹⁵⁴
6. Mücahid'e (ö.103/721) göre lemem, işlenen günahattan sonra tevbe edip bir daha o günaha dönmemektir. ¹⁵⁵
7. Süddî'e (ö.128/745) göre insanın günah işleme arzusuna düşünce, planında yer vermesidir. ¹⁵⁶
8. İbn Cüzey el-Kelbî'ye (ö.741/1340) göre lemem, ufak tefek hatalar, insanın kasıtsız olarak başladığı ancak devam ettirmeyip terk ettiği haram fiiller, cahiliye devrinde yapılmış olan şirk ve isyanlar ve kişinin aklından geçirip fakat yapmadığı günahlardır. ¹⁵⁷

2.2. Allah'ın (c.c.) Kullara İkazı

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تَوَلَّى (33) وَأَعْطَى قَلِيلًا وَأَكْدَى (34) أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرَى (35)

“Gördün mü o yüz çevireni;(33) Azıcık verip sonra keseni !(34) Gaybın bilgisine sahip de onunla mı görüyor?” (35)¹⁵⁸

Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'inde hâdiseleri anlatırken bazen olayın fâilini gizli tutmuş, açıklamamıştır. Burada da hadise bir grup değil, bir şahısla alakalı gözükmektedir. Çünkü الذی ismi mevsulü buna işaret etmektedir. ¹⁵⁹

Kur'an'ın böyle ifade tarzı, önemli ya da önemsiz gördüğü bir davranışı tüm zamanlarda yaşayan insanların algısına sunmaktır. Burada aslında şahıstan ziyade yapılan işin

¹⁴⁹ Âlusi, a.g.e. 61-63.

¹⁵⁰ Taberî,a.g.e,XXII,63.

¹⁵¹ Taberî, a.g.e, 60;Suyutî, ed-Durru'l-mensur, XIV.38.

¹⁵² İbn Atiyye,el-Muharraru'l-vecîz ,V,204.

¹⁵³ İbn Âtiyye, a.g.e,204.

¹⁵⁴ Begavi,Me'âlimu't-Tenzîl,VII,412. †

¹⁵⁵ İbn Atiyye, a.g.e, 204

¹⁵⁶ Zemahşerî, Keşşâf, V,646.

¹⁵⁷ İbn cüzey kelbî. teshîl, II,383-384

¹⁵⁸ D,İ,Başkanlığı, Kur'an Yolu Meâli, 2018.

¹⁵⁹ Âşur. a.g.e,127.

günümüzde de cereyan etmesi ve Allah'ın (c.c.) kullarına ihtarının devam etmesidir.¹⁶⁰ Ancak müfessirler bu kişi hakkında hayli görüşler sunmuşlar. Şöyle ki:

1. Abdullah b.Abbas'a (ö.68/687) göre bu şahıs, Abdullah b.Ebî Serh (ö,36/656)'dir. Anlatıldığına göre Hz. Osman'ın(r.a.) Allah (c.c.) yolunda çok mal harcadığını gören Abdullah, "Böyle devam edersen bir gün bütün malını kaybedeceksin." diyerek onu korkutmuş, o da "Benim günahım çok bu vesileyle Allah'ın (c.c.) beni bağışlamasını ümit ediyorum." demiştir. Bunun üzerine Abdullah, "Sen deveni yüküyle beraber bana ver, ben de senin bütün vebalini yükleneyim." diye cevap verince âyet nazil oldu.¹⁶¹
2. Mücâhid'e (ö.182/798) göre ayet, Velid b.Muğire hakkında nazil oldu. Velid bir ara Hz. Peygamber'e (s.a.v.) tabi oldu, arkadaşı onu kınayınca, Velid, "Ben ona ahiret azabından korktuğum için tabi oldum." dedi. O zaman arkadaşı ona "Sen bana malının bir kısmını ver; ahirette senin azabını yükleneyim." demiştir. Bunun üzerine Velid malının bir kısmını verdi fakat bir müddet sonra pişman oldu ve vazgeçti. İşte bundan dolayı ayet nazil oldu.¹⁶²
3. Dahhâk (ö.106/723)'da demiştir ki: "Burada ayet Nâdir b.Hâris'le ilgili inmiştir. Çünkü bu zât irtidat edince, dininden dönünceye kadar bir fakire yardımında bulunmuştur. Daha sonra yardım ettiği bu şahsa irtidattan dolayı ortaya çıkan günahları yüklenmesini istemiştir. İşte ayet bu olay üzerine inmiştir.¹⁶³
4. Muhammed b.ka'b. el-Kurazî'nin (ö.108/726) yorumu; söz konusu âyetin nüzül sebebi Ebû Cehil'dir. Çünkü o diyor ki, Muhammed bana, sadece mekârimi ahlâkı emretti.¹⁶⁴
5. Süddî'nin (ö.128/745) görüşüne göre bu kişi Âs b.Vâil'dir. Çünkü biraz ihsanda bulunup çekip giden kişi budur. Kaynaklarda Hz. Peygamber'e (s.a.v.) itaat ederdi deniyor.¹⁶⁵

Eğer bu ayet ille de bir şahıs hakkında inmişse çoğunluğun kanaâtine uymak doğru olur. Allah'ın (c.c.) tasvip etmediği olumsuz bir davranışı anlatmaktadır. Gelecek kaygısıyla malını infak etmeden, cimrilik yapmak, dünya ve mal tutkusundan kurtulamayan ve cimriliğini devam ettiren putperest Arap düşüncesinin bir sonucudur. Allah (c.c.) Müslümanlar'a bu duygulardan uzak durmayı öğütlemiştir.¹⁶⁶

Allah (c.c.) yolunda infak kişiyi azaptan korur. Yüz çevirmek, kınanan ve şaşılın durumudur, cennetten uzaklaştırır. *عنده علم الغيب* deki istifham inkâridir; onların kuruntularına karşı öyle bir bilgileri yoktur. İlme sahip olma delille olur; sanki yakîni olarak şahit olmak gibi. *فهو يرى* Onunla mı görüyor, taaccüb ifade etmektedir. Yani gaybı

¹⁶⁰ Demirci M. , 2017,234

¹⁶¹ Zemahşeri, Keşşâf, V,646 .

¹⁶² İbn Atiyye, el-Muharraru'l-veciz, V,205.

¹⁶³ Maverdi, en-Nuket ve'l-uyun, V,402.

¹⁶⁴ Begavî, Me'alimu't-Tenz'il, VII,414.

¹⁶⁵ Maverdi. En-Nuket vel-Uyun, V,402.

¹⁶⁶ Demirci M. , 2017,236.

mı görüyor? ¹⁶⁷ Kelbî diyor ki: “Ona Kur’an mı indi ki Allah’ın (c.c.) yaptığını görüyor, Sanki onda gaybın bilgisi mi var?” ¹⁶⁸

2.3. Hz. İbrahim’in Vefası

أَمْ لَمْ يُنَبِّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَىٰ (36) وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّىٰ (37)

“Yoksa Mûsa’nın ve ahdine ziyadesiyle vefâ gösteren İbrahim’in sahifelerinde yazılı olanlar kendisine haber verilmedi mi?”

Tevratta ve İbrahim’in (a.s.) sahifelerinde haber verilmedi mi? Hz. İbrâhim vefa sahibi kendisine emredileni yapandır. İbn Abbas (r.a.), “Vefa, İslam’ın oklarıdır (hisseleridir). Mü’minler bunlara vefasızlık yapmazlar.” Buyurmuştur. ¹⁶⁹

Âşur’a göre; inkârın başka bir yönünü açıklamaktadır. Daha önceki peygamberlerin getirdikleriyle Allah’tan (c.c.) korkmaktadırlar. Hz. Peygamber’e (s.a.v.) inanmadıkları halde neden önceki peygamberlerin haberlerini istiyorlar? Allah’ın (c.c.) azabından kurtulmak isteyenlerin haberini niçin soruyorlar? Hâlbuki âmirleri onlara haber vermişti. Hz.İbrahim’in şeriâtı Araplarca, Musa’nın şeriâtı Yahudilerce bilinmektedir. Cümlelerin takdiri şöyledir: Bu haberler size Musa’nın sahifelerinde bildirilmedi mi? İbrahim’in sahifelerinin az olması nedeniyle Musa’nın tilaveti önce olmuştur. ¹⁷⁰

Yüce Allah (c.c.) Hz. İbrahim’e isnad ettiği bu ifadeyle neyi açıklamıştır? Âyette bahsedilen İbrahîmi vefâyı açıklamak amacıyla bazı yorumlar vardır. Şöyle ki:

1. Abdullah b.Abbas’a göre **وإبراهيم الذي وفى** âyetinde zikredilen İbrahîmî vefâ, onun rüyasında kendisine emredilen oğlunu kurbân etme olayında göstermiş olduğu irâdedir. ¹⁷¹
2. Sa’id b.Cübeyr’e (ö.95/714) göre, İbrahîmî vefâ, Allah’a (c.c.) noksansız ibâdet etmesi ve risâlet görevini yerine getirmesidir. ¹⁷²
3. Dahhâk’da (ö.106/723) haccın menâsikini kusursuz bir şekilde yerine getirmesi sebebiyle Hz. İbrahim’e vefâkar sıfatının verilmesidir. ¹⁷³
4. Hasan el-Basrî’de (ö.110/728) vefâyı, kendisine emredilen her şeyi yerine getirmesine ve nezrettiği her şeyi îfa etmesidir. ¹⁷⁴
5. Atâ b.Ebî Rabah (ö.114/732) Hz. İbrahim’in vefası “Hiçbir günahkâr başkasının yükünü taşımaz.” ilkesini yerleştirmiş olması anlamına gelir. ¹⁷⁵
6. İmam Malik (ö.179/795)’in nakletmiş olduğu haberde Hz.İbrahim her sabah ve akşam (فَسَبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ) “Akşama ulaştığımızda ve sabaha

¹⁶⁷ Âşur, a.g.e.128.

¹⁶⁸ kelbî, a.g.e,384.

¹⁶⁹ Âlusî, a.g.e,65.

¹⁷⁰ Âşur, a.g.e,129-130

¹⁷¹ et-Taberî,Camiu’l-beyân,XXII,76

¹⁷² et-Taberî,Camiu’l-beyân,XXII,75

¹⁷³ İbnü’l-cevzî, Zadü’l-Mesîr,80.

¹⁷⁴ el-Maverdî,a.g.e.V,403.

¹⁷⁵ el-Maverdî,a.g.e.V,403.

kavuştuğunuzda Allah'ı (c.c.) tesbih edin.” âyetini okuyordu. Bu yüzden Allah (c.c.) onu ahde vefâ örneği olarak takdim etti¹⁷⁶.

Hız. İbrahim'in dışında başka bir peygamber için “vefâkar” sıfatı kullanılmamıştır.

Eğer diğer hususlardan biri ya da tümü vefâ duygusu için söz konusu edilmiş olsaydı, o takdirde görevini getiren her peygambere bu sıfatın verilmesi gerekirdi. Böyle olmadığına göre Hız. İbrahim ahdini, hayatî bir mesele söz konusu olsa bile, yerine getirecek çok güçlü bir iradeye sahip olduğu için, Allah (c.c.) onu bu sıfatla tavsif etmiştir.¹⁷⁷

2.4. Kimse Kimsenin Günahını Yüklenemez

أَلَا تَرَىٰ وَازِرَةً وَّرَزَّٰ خُرَىٰ (38)

Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenemez.

“En” tefsiriyyedir, İbrahim ve Mûsa'nın sahifelerini açıklamıştır. Ayet'in takdiri: “O haber vermedi mi, kimse kimsenin günahını yüklenmez diye?” Velid b. Muğîre'nin iddaalarını nefyetmektedir. Şöyle ki, kişi ne başkasının sorumluluğunu ne de Allah'ın (c.c.) azabını taşır. Kişiler birbirlerinin sorumluluğunu taşımaz ancak başkasını saptırmaktan dolayı cezasının artmasına sebebiyet verir. Hız. Peygamber (s.a.v.) “Haksız yere öldürülen Âdem'in kanında oğlunun hissesi vardır. Çünkü o öldürme işini ilk yapandır.” Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'in Nahl Suresinde şöyle buyurmaktadır: “*Kıyamet gününde kendi günahlarını tam olarak taşımaları ve bilgisizce saptırmakta oldukları kimselerin günahlarından da bir kısmını yüklenmeleri için (öyle derler) bak ki yüklenecekleri şey ne kötüdür.*” (Nahl 25)¹⁷⁸

Bir kişi başka birinin yükünü taşımaz. Bu cümle, Hız. Musa'nın sahifeleri cümlesinden bedeldir. Veya başlı başına bir cümledir. O da şöyle söylenir: “Sahifelerinde ne var; kişi kimsenin yükünü yüklenmez.” ifadesidir.¹⁷⁹ Ancak burada şu hadisi de gözden kaçıramayız: “Kim kötü bir şeyi sünnet ederse, yani çığır açarsa, günahı ona da vardır ve onun cezası kıyamet günündedir.”¹⁸⁰

2.5. Herkes Ahirette Yaptığını Görecek

وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ (39) وَأَنْ سَعْيُهُ سَوَّفَ يُرَىٰ (40)

İnsan ancak çabasının sonucunu elde eder. (39) Ve çabasının karşılığı ilerde mutlaka görülecektir. (40)

Âyetler dürüstlikle çalışıp kazanmanın Allah'ın (c.c.) katındaki değerine işaret etmektedir.¹⁸¹

İnsanoğluna, başkasının yaptığı amelin sevabının olmadığına açıklamasıdır. Nasıl ki başkasının günahı ona geçmiyorsa sevabı da geçmez. Ancak sahih rivayetlerden sadakanın meyyite fayda sağladığını anlamış oluruz. Kıyâmet gününde ona sunulacak

¹⁷⁶ el-Maverdî, a.g.e.V,403.

¹⁷⁷ Demirci, M, 2017,238-239.

¹⁷⁸ Âşur, a.g.e,132.

¹⁷⁹ Âlusi. a.g.e.66

¹⁸⁰ Müslim.1017

¹⁸¹ D,İ,Başkanlığı, Kur'an Yolu Meâl ve Tefsir, 2007);175.

amellerine muttali olacak. İyi ameller dolayısıyla şeref bulacak; kötü ameller sebebiyle azarlanacak. Amellerin başka birisine geçmesiyle ilgili görüşler:

- a. Mutezileye göre amel diğerine geçmez.
- b. İmam Şafii ve İmam Malik'e göre okunan kıraatin sevabı ölüye ulaşmaz.
- c. İbn Hümmam dedi ki; Malik ve Şafii şunu demiyor, bedenî ibadetin sevabı ulaşır yani namaz, kıraat, sadaka, hac gibi.
- d. Ahmed b.Hanbel ve Şafii'den bir grup ulaşır diyorlar. Bunu okuyan kişinin "Ya Rabbi sevabı ulaştır." diye dua etmesini şart koşuyorlar. Bazıları niyetin yeterli olacağını söylerler.
- e. Okunan Kur'an'dan ücret alınırsa sevabı ulaşmaz. Ancak eğitim için alınan ücret bundan müstesnadır.¹⁸²

İbn Âşur'a göre, bu ayet daha önceki âyetin üzerine atıftır. İnsandaki "lamı ta'rif" cins ifade eder, nefiyden sonra geldiği için de umumu kapsar. سعى kelimesi mecazen amele işaret eder, yani insan için çalıştığının faydası vardır. Bu âyet önceki ayeti mana olarak tamamlamaktadır. (ألا تزر وازرة) Bu ayet Hz. İbrahim ve Hz. Musa'nın şeriâtında da mevcuttur. Nesh olmadığı için şer'u men kablen kuralınca hüküm geçerliliğini devam ettirmektedir.¹⁸³

Ancak âlimler bu ayetin te'vîlinde ihtilaf etmişlerdir:

- a. Abdullah b.Abbas'a göre bu ayet, "İman edenlerle iman yolunda onları izleyen nesillerini cennette bir araya getireceğiz. Bu fiillerle atalarına ait amellerin mükâfatından hiçbir şey eksiltmeyeceğiz. Sonuçta herkes kendi yaptığının hesabını verecektir."¹⁸⁴ Ayeti ile neshedilmiştir.¹⁸⁵ İkrime bu âyetin hükmü Hz. İbrahim ve Hz. Musa ümmeti için geçerlidir. Ümmeti Muhammed için başkasının yaptığının da faydası vardır.¹⁸⁶
- b. Rebî b.Enes'e (ö.140/757) göre bu ayette anlatılan kişi kâfir bir kişidir. Bu bakımdan mü'minler bunun dışındadır.¹⁸⁷
- c. Ebû Bekir el-Verrâk (ö.280/893) âyette yer alan ما سعى fiilini ما نوى olarak yorumlayarak çalışmayı, niyet etme diye açıklamakta ve söz konusu ayette "İnsan için ancak yaptığı niyetin karşılığı vardır." şeklinde anlam verilir.¹⁸⁸
- d. Hüseyin b.Fadl (ö.282/895) bu ayette insanın kendi çabasının sonucuna "adl" yoluyla, Allah (c.c.) ona yaptığı ikramlara da "fadl" yoluyla ulaştığını haber verir.¹⁸⁹
- e. Beydavî her ne kadar insan yaptıklarından hesaba çekilmiyorsa, yaptığı hayır ve hasenattan yararlanması söz konusu değildir.¹⁹⁰

¹⁸² Âlusi. a.g.e,66,67.

¹⁸³ Âşur, a.g.e,132-135.

¹⁸⁴ Tûr52/21.

¹⁸⁵ Taberî, Camiu'l-Beyan, XXII,80

¹⁸⁶ Begavi,Meâlimü't-tenzil,VII,416

¹⁸⁷ Begavi,Meâlimü't-tenzil,VII,416

¹⁸⁸ Cevzî, Zâdu'l-Mesîr, VIII,81,2002

¹⁸⁹ Cevzî,,Zâdu'l-Mesîr, VIII,81.2002

¹⁹⁰ Beydavî, Envâru't-Tenzil, V,161.

Hz. Peygamber'den (s.a.v.) gelen bir rivayet: Bir kadın Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gelerek, annem vefat etti ve bir aylık orucu var, fidyesini versem olur mu? Hz. Peygamber (s.a.v.) evet, dedi. Kadın hacc da yapmadı onun için de hac yapsam olur mu? Hz. Peygamber (s.a.v.) evet, dedi ¹⁹¹.

Şu bilinmelidir ki mükellefiyetler farz olsun, sünnet olsun kişiyi tezkiye etmek içindir. Başkalarının yapmasının ona bir faydası yoktur. Aynı şekilde kötülüklerden kaçınmak hususunda niyâbet düşünülemez. Kişi yaptığından ve yapmadığından sorumludur. İmanın mahiyeti de böyledir, teaddüdü düşünülemez, kişi kendisi için sorumludur. ¹⁹²

İbn Âşur diyor ki: "İnsanın çalışması kendisinedir " ayetinden şunu öğrendim:

1. Bu âyet, bizden öncekilerin şeriâtında olan bir ayetdir.
2. Amellerin niyâbeti konusunda sahih bir haber ulaşmamıştır.
3. Şer'u men kablenâ bize de sorumluluk yükler. ¹⁹³

Ayetlerden anlaşılan hikmet ve hükümler

Bu ayetlerden şu hususlar anlaşılabilir:

1. Yerin ve göğün haliki Allah'tır. (c.c.) Hepsinin sahibidir, bu onun kudretinin derecesini göstermesi bakımından önemlidir.
2. Şüphesiz Allah (c.c.) hak yolunda olanı bilendir. İnsana amellerinin neticesinde hak ettiğini verir. İyilik yapan iyilik, kötülük yapan ceza görür. Liyecziye ifadesi buna işaret eder.
3. İyilerin, iyilikte bulunanların özelliklerinden biri de onların yukarıda sayılan büyük günahları işlememeleridir. Bu günahlardan şirk, günahların en büyüğüdür. Diğerleri de Allah'ın (c.c.) cehennem azabına çarptıracağını bildirdiği günahlardır. Ayrıca bu insanlar zina gibi son derece çirkin olan fevâhişten de uzak dururlar. Fevâhiş, hakkında "had" cezası bildirilen her türlü günahdır. Ancak bu kullardan lememe sadır olabilir. Lemem, Kurtubi'nin zikrettiğine göre Allah'ın (c.c.) hıfz ve riayetini (koruma ve gözetimine mazhar olmuş insanlar hariç, diğer insanların kaçınması çok zor olan küçük günahlardır. Bunlar affedilir, bu konuda Allah'a (c.c.) tevbe edip, O'na (c.c.) yönelenlerin tevbesini Allah (c.c.) kabul eder. İbni Mes'ud, Ebu Said el-Hudrî, Huzeyfe ve Mesruk'a göre lememe, fiilî münasebete varmayan öpme, tutma ve bakma gibi günahlardır. Buhari ve Müslim'in rivayetlerine göre İbni Abbas (r.a.) şöyle dedi: Ebu Hüreyre'nin şu rivayetinden daha doğru lememe tarif eden bir şey görmedim. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şüphesiz Âdemoğlu üzerine zinadan nasib yazılmıştır, çaresiz onu yapar: Gözün zinası bakmaktır, dilin zinası konuşmaktır, nefis temenni eder, ister. Organ da onu ya tasdik eder veya tekzip eder." Yukarıda da geçen bu Hadis-i Şerif'i aynen tekrar ettim. Çünkü bu, bu konuya açıklık getirmektedir. İfade edilmek istenen şudur: En çirkin olan ve dünyada had cezasını, ahirette azabı gerektiren gerçek zina bilfiil gerçekleşen ilişkidir. Ancak diğerlerinin de günahtan

¹⁹¹ Müslim, Hac,2/974.

¹⁹² Âşur. a.g.e,138,139.

¹⁹³ .Âşur. a.g.e,138.

nasibi vardır.

4. Bağışlanmayı isteyen için mağfiret kapısı açıktır. Nitekim şu âyet-i kerimelerde bu ifade ediliyor: “Muhakkak Allah (c.c.), kendisine şirk koşulmayı affetmez. Bunun dışındakilerde dilediği kişileri affeder.” (Nisa, 4/48) Mağfireti istemeyenler ise günaha ısrar eder ve bağışlanmadan bu dünyadan göçerler. “Muhakkak onlar Allah’ı (c.c.) ve Hz. Peygamber’i (s.a.v.) inkâr ettiler ve onlar fasıklar olarak öldüler.” (Tevbe, 9/84)
5. Allah (c.c.) kullarına kendilerinin bütün durumlarını, fiillerini ve sözlerini bildiğini bildirdi. Yaratılıştan ölümüne ilk insandan son insana kadar bileceğini de ifade etmektedir. Zira hepimiz topraktan yaratıldık, aslımız topraktır.
6. İnsanın kendisini tezkiye etmesi iyi karşılanmamış ve yasaklanmıştır. Riya insana bencillik ve kibir vermektedir. Bu hal Müslüman’da olmaması gerekenlerin başında gelmektedir. İbni Abbas (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) hariç bu ümmetten hiç kimseyi tezkiye edemem. (Günahsızdır diyemem.)¹⁹⁴

2.6. Mükâfat ve Ödül Tastamam Verilir

ثُمَّ يُجْزِيهِ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى (41)

*Sonra kendisine karşılığı tastamam verilecektir*¹⁹⁵.

Sonra hak ettiğini tastamam görecek ifadesi, alacağı dereceyi ifade eder. ثم edatı “terahi” ifade etmesi sebebiyle sonra manasını verebiliriz. Cezanın terettüb etmesi, görünmesinden daha önemlidir. يجزى ifadesi سعی ifadesiyle bağlıdır yani yaptıklarınızı göreceksiniz. الأوفى ifadesi ismi taftil kalıbındadır, kuvvet ifade eder ve tam manasıyla tatbik edileceğini anlatır. Şöyle ki: Kim iyilik yapmışsa tastamam ecirini görür, kim de kötülük yapmışsa, o da cezasını görür.¹⁹⁶ “İman edip salih amel işleyenlere gelince Allah (c.c.) onların mükâfatlarını eksiksiz ödeyecek ve lütfundan onlara daha da fazlasını verecektir.” (Nisa4 /173) “Ancak Allah’ı (c.c.) yanında bulur da Allah (c.c.) onun hesabını tastamam görür.” (Nur24 /39) “Şüphesiz biz onlara (azaptan) paylarını eksiksiz olarak tastamam vereceğiz.” (Hûd11/109)

Âyetlerden anlaşılan hikmet ve hükümler:

Bu âyetler şu hususlara delâlet etmektedir:

1. Allah (c.c.) ahirette kendi günahını çekmesi için mal vaadeden birini anlatır. Ancak bir miktar verdikten sonra vermeyen kişinin bu amelinin ne kadar kötü olduğunu ifade etmektedir.
2. Kişi aslında yaptığı bu kötü fiillerin ne kadar günahı olduğunu bilmemektedir, bilse bunları kesinlikle yapmayacaktır.
3. Hz. İbrahim ve Hz. Musa’ya vahyedilen şu on esas anlatılmaktadır:
 - a. Kimsenin, kimsenin günahından sorumlu olmaması. İşte bu “Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü üslenmez.” (İsra,17/15) prensibidir.
 - b. Kişi kendi ameliyle başbaşadır, salih amel kişiyi kurtarır.

¹⁹⁴ Zuhayli, Vehbe, Et-Tefsirü'l-Münir, Risale Yayınları: 14/107-109.

¹⁹⁵ D,İ,Başkanlığı, Kur'an Yolu Meâli, 2018.

¹⁹⁶ Âşur, a.g.e.140.

- c. Amelllerden tezahur eden netice hayır olsun şer olsun kaybolmaz.
- d. Allah (c.c.) yapılanların karşılığını eksiksiz verir, ister hayır ister şer olsun.
- e. Dönüş Allah'adır (c.c.) ve hesabın görüleceği yerdir.
- f. İnsan mahiyeti itibariyle yaratılanlar içinde tek gülen ve ağlayandır.
- g. Ölümü, hayatı ve sebepleri yaratan O'dur. (c.c.)
- h. Tek bir meniden iki zıt insanı yaratmıştır.
- i. Allah (c.c.), ilki yaratmaya gücü yettiği gibi ikinci yaratmaya da gücü yeter
- j. İnsanların zengin mi, fakir mi olmalarını takdir eden O'dur. (c.c.)

Şu kurallar Allah'ın (c.c.) kudretine delâlet etmektedir. Allah (c.c.) yine kudretine delâlet eden başka beş örnek veya misal daha vererek bunu vurgulamıştır. Bu örnekler şunlardır:

1. Şi'ra'nın Rabbi'dir. Böyle demesinin nedeni Himyer ve Huzaa kabileleri ona tapmaktadırlar. Aslında Allah (c.c.) bütün yıldızların Rabbi'dir.
2. Onları hak ettikleri bir şekilde gürültülü bir rüzgârla helak etmiştir.
3. Salih Peygamber'in kavmi Semud'u da asiliklerinden dolayı helak etti.
4. Allah (c.c.) Ad ve Semud'dan önce de daha zalim ve daha azgın olan Nuh kavmini helak etti. Çünkü çocuklarının ellerinden tutup Hz. Nuh'un yanına getirip onun yalancı olduğunu söylüyorlardı. Aynı fiiliyatı kendi babaları da onlara yapıyordu.
5. Lut kavmi, örneğine rastlanmayacak şekilde helak edildi. Allah (c.c.) şöyle buyuyor: "Altını üstüne getirdik ve üzerine kerpiçten taş yağdırdık." (Hicr, 15/74)¹⁹⁷

2.7. Ahiret Hayatı

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ (42)

En sonunda yalnız Rabbine varılacaktır. (42)

Yaratılmış olan mahlûkatın döneceği yer Allah'adır. (c.c.) Bu dönüş kıyamet günü mahşer yeridir, "haşr" dır. Denilir ki: Dönüş, hesap günü cennet veya cehennemdir. İbn Abbas'dan (r.a.) rivayetle "Hz. Peygamber (s.a.v.) bir kavme uğradı. Allah'ı (c.c.) düşünüyorlardı. Hz. Peygamber (s.a.v.), Allah'ı (c.c.) değil yaratılmışları düşünün, çünkü siz onu düşünmeye (akletmeye) güç yetiremezsiniz."¹⁹⁸ Bu hadis Allah'ın (c.c.) iç yüzünü anlayamayacağımızın delilidir.¹⁹⁹

Hz. İbrahim'in kelimasında "İbrahim şöyle dedi: "Ben Rabbime (onun emrettiği yere) gideceğim. O bana yol gösterecektir." (Saffât 37/99) dedi. Buradaki hitap aslında Hz. Peygamber'dir. (s.a.v.) Hitap aslında bilinmeyenden bilinene yönelmiştir, o da Hz. Peygamber'dir (s.a.v.). Aslında Allah'a (c.c.) dönüşten maksat onun hükmüne dönüştür. إلى ربك tabiri Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şerefini, şanını yüceltmek içindir. Ona karşı olanlara da tehdittir. Dünya işlerinde, yarattıklarında olan tasarrufuna aynı şekilde "rabbuke" ifadesi Hz. Peygamber'e (s.a.v.) şeref, yalanlayanlara tehdittir.

İkinci, olarak; (münteha)'da mecazi olarak her şeyin son varacağı Allah (c.c.)'dır.²⁰⁰

¹⁹⁷ Zuhayli, Vehbe, Et-Tefsirü'l-Münir, Risale Yayınları: 14/117-118.

¹⁹⁸ Bkz. Suyutî, ed-durru'l-mensûr, XIV, 50.

¹⁹⁹ Âlusi, a.g.e.68.

²⁰⁰ Âşur a.g.e.142.

Üçüncü olarak; bütün mahlûkatın varlık sebebinin yalnız Allah (c.c.) olmasıdır. Kâinata bakan, bütün yaratılmışların bir yaratıcısı olduğunu anlar.

2.8. Dünya Hayatının Tek Hâkimi

وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَى (43) وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتٌ وَأَحْيَا (44)

‘‘Güldüren de odur, ağlatan da (43) Öldüren de odur, yaşatan da (44) .’’

Ağlama ve gülme fiilerinin yaratıcısı Allah (c.c.)’dır. Zemahşeri ‘‘Allah (c.c.) ağlama ve gülme kuvvetini yarattı.²⁰¹ diyor. ‘‘emâte ve ahyâ’’ Bu ifadesinin önceki ayetle iltisakı, insanın ölmesiyle ağlama, doğmasıyla gülme gerçekleşir. Denir ki; gülme ehli cennetin, ağlama ehli cehennemnin vasfıdır.²⁰²

Âyet, önceki âyete atfedilmiştir. Her iş Allah’a (c.c.) dönüyorsa, güldürme de, ağlatma da yine ona aittir. Allah (c.c.) insan için sebepler halkeder, o da tasarruflarda bulunur ağlar, güler. Bu fiilerin Allah’a (c.c.) isnad edilme sebebi yapabilme kuvvetini yaratan odur da ondan. Âyette gülme fiilinin önce ifade edilmesi, ona çok dikkat edilmesi içindir. Allah (c.c.) insanı ölü bir meniden yarattı, sonra ruh üflenmesiyle hayat buldu ve Allah’a (c.c.) kul olmak nedeniyle dünyaya geldi. Önceki âyette olduğu gibi öncelik ‘‘emâte’’ fiili verilmiş, bir tenbih olsun diye. Ölüm ağlamaya, diriltme de gülmeye delalet eder. Bu âyette de diğeri gibi zıt ifadeler mevcuttur.²⁰³

وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى (45) مِنْ نُطْفَةٍ إِذَا تُمْنَى (46)

‘‘Rahime atıldığı zaman nutfeden erkeğiyle, dişisiyle iki cinsi yaratan O (c.c.)’dur .(45-46)’’

Bu Âyet’i-Kerîme insan hayatının nasıl başladığını anlatmaktadır. Burada kastedilen kadın ve erkektir. Umulur ki zevceyn ifâdesinden kadın ve erkek kastedilmiştir. Nesil yalnızca erkeke nisbet edilemez ve edilmemiştir. ‘‘Öyleyse insan neden yaratıldığına baksın. Fışkırıp çıkan bir sudan yaratıldı.’’ (Tarık 86/5-6)

Bu Âyet’i- Kerîme’den iki durum ortaya çıkmaktadır:

1. Her insanın bir kadından yaratılması, yaratma işinde bir ferdin zikredilmesi bütün şükranlığı kendinde toplar. ‘‘Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.’’(Rum 30/21)
2. İnsanın yaratılmasında hem erkeğin hemde kadının payına işaret vardır. Çünkü insan iki meninin birleşmesinden meydana gelmektedir.

تَمْنَى İfadesi atılan meni, dökmek manasınadır. İnsan, bedeninin tabii kuvvetiyle döker atar. Bu menilerin birleşmesiyle yaratılma başlar.²⁰⁴

²⁰¹ Zemahşerî, Keşşâf, V,648.

²⁰² Âlusî, a.g.e, 68

²⁰³ Âşur. a.g.e,142-144.

²⁰⁴ Âşur, a.g.e,145-147.

İnsanoğlunun yaratılış şeklini Allah (c.c.) bu şekilde anlatmıştır. Yalnız buradaki ifadeler insanı işaret ediyor. Buradaki zamiri yalnız insana raci kılıyorlar, hayvanatı bunun dışında tutmuşlardır.²⁰⁵

2.9. Ahiret Hayatının Hususiyetleri

وَأَنَّ عَلَيْهِ النَّشْأَةَ الْآخِرَىٰ (47) وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ (48)

“Öteki yaratma da o’na aittir (47) Çok veren de O’dur, az veren de (48)”

“En-neş’etü’l-uhrâ” ifadesi mahşer olarak ifade edilmektedir genellikle. Râzî, zikri geçen âyetlerde bi setten bahsederek, ruhun üflenmesinin de zikri geçmektedir.²⁰⁶ 48. âyet “Zengin eden de O’dur (c.c.), yoksul kılan da” şeklinde de anlaşılmıştır²⁰⁷.

Allah (c.c.) vermiş olduğu söz üzerine öldükten sonra yine diriltilecek insanları. Allah’ın (c.c.) sözü olmasına karşı kâfirler yine kabul etmemişlerdir.²⁰⁸ Bunun delili Keşşâf’ın dediği gibi “aleyhi” ifadesidir. Allah (c.c.) kendisinin bir hikmeti olarak kabul etmiştir.²⁰⁹

Allah’ın (c.c.) ikinci defa yaratmaya gücü yettiğinin beyanıdır. Allah (c.c.) vaadinden dönmez. Yaratma işi gerekli bir haktır. “De ki; şu göklerdeki ve yerdekiler kimindir? Allah’ındır (c.c.) de. O merhamet etmeyi kendine gerekli kıldı. Andolsun sizi mutlaka kıyamet gününe toplayacak. Bunda hiç şüphe yok. Kendilerini ziyana uğratanlar var ya, işte onlar inanmazlar.” (En’am, 6/12) denir. الآخر ifadesi ikinci bir yaratılışın olacağı hem de birincinin akabinde ancak başka bir yaratılışın olmayacağına delildir. Cümlede haberin takdimi yaratma işinin muhakkak olacağına luğavi olarak delildir. İki zıt ifadenin kullanılması أغنى وأقنى Kur’an’ın icazındandır daha önceki ayetlerde de görülmüştür.²¹⁰

2.10. Allah (c.c.) Bütün Kâinatın Rabbidir

وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشَّعْرَىٰ (49)

“Şi’ra yıldızı’nın Rabbi de O’dur.(c.c.) (49)”

Bu âyetin geçmiş âyetlere atfî câizdir. Şi’ra bir yıldızın ismidir. Çok parlak bir yıldızdır. Ona ikizler burcu yıldızı da denir. Gece karanlığındaki beyaz yıldızdır, kara koyunların ortasındaki beyaz koyuna benzer. Yemen yönünde olduğu için Yemen Yıldızı da denir. Şi’ra yıldızının isiminin zikredilmesinin nedeni; Ebâ Kebsen’in ona ibadet etmesidir.²¹¹

Şi’râ, kabilelerin kendilerine şans getirdiğine inandıkları ve parlak olan yıldızla denmektedir. Sirius ismi, Avrupa kaynaklarında bu yıldız için kullanılmaktadır. Sirius, bizlerde Köpek Takımyıldızı olarak bilinir. Şöyle ki, âyette Allah (c.c.) onun da maliki olduğunu ifade eder ve iddalarını ortadan kaldırır.²¹²

²⁰⁵ Âlusi, a.g.e,68.

²⁰⁶ Râzî, Mefatihü’l-ğayb, XXIX,22

²⁰⁷ Şevkânî, Fethu’lkadir, V,154.

²⁰⁸ Âlusi. a.g.e,69.

²⁰⁹ Keşşâf, Zemaşeri, V,648,(Bu görüşün Mutezile görüşü olduğu, Ehlistünetin görüşü olmadığını da ifade ediyor. Bkz, Keşşaf, V,648)

²¹⁰ Âşur, a.g.e,148-149.

²¹¹ Âşur, a.g.e,152.

²¹² D,İ,Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâl ve Tefsir, 2007,176.

Cahiliyede kendisine ibadet edilen parlak yıldızdır. Himyer ve Hüzâğa kabileleri ona tapmaktaydılar. Araplar bu yıldızın âlem için çok tesirli olduğuna inanıyorlardı. Hatta bu yıldız semâyı enine keser, diğer yıldızlarda boyuna keserler. O yıldız doğduğunda gaybdan haberler veriyor diyorlardı. Allah (c.c.) onları bu âyetle nefyederek “Şi’ra yıldızının rabbi de Allah’dır. (c.c.)” demiştir.²¹³

وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَىٰ (50) وَتَمُودًا فَمَا أَبْقَىٰ (51) وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْعَىٰ (52)

“Eskiden Âd kavmini helâk eden de O’dur, (c.c.) (50) Semûd’u da öyle. Hem geriye bir şey bırakmadan (51) Bunlardan da önce Nuh kavmini. Çünkü çok zalim ve azgın idiler (52).”

Şirk ehline, Kur’an’ı yalanlamaları ve azmaları nedeniyle hak ettikleri ceza verildi. Putlara ibâdetleri, meleklere olan sözleri, ahiret işleriyle alakalı bozuk itikatlarından dolayı, dünya hayatlarında şirk ve dalalet üzeredirler. Araplardaki en meşhur dalalet üzere olanlar; Âd, Semût ve Nuh kavimleridir. Âd kavmi, Lut kavminden sonra ilk helâk olan kavimdir. “Onlar, zulümleri ve azmaları sebebiyle helâk oldular.” Bu ifâdeden Nuh kavmi ve diğerleri kastedilmektedir. Yani onların azgınlıkları ve zulümleri nedeniyle helak oldular. Burada Hz. Peygamber’e (s.a.v.) bir teselli vardır; yani senden önceki ümmetlerde de zalimler ve azgınlar vardı. Bu âyet ayrıca Ümmet’i Muhammed’in helak edilmeyeceğine de işaret etmektedir²¹⁴

Nuh kavmi ilk helak olan kavimdir. Nuh kavminden sonra helak olan Âd kavmidir, Semud olduğunu diyenler de vardır. Hz. Nûh’a İkinci Âdem’de denir. “Hz. Nuh’un kavmi Kureyş’ten daha zâlim ve azgındılar.” Bu ifade, Hz. Peygamber’e (s.a.v.) tesellidir.²¹⁵

2.11. Allah’ın (c.c.) Kulları Uyarması

الْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَىٰ (53) فَغَشَّيْهَا مَا عَشْتَىٰ (54)

“Altını üstüne getirilmiş şehirleri de O helak etti (53) Onları üzerlerine yağın felaketlere gömdü. (54)”

Zikredilen “altı üstüne getirilmiş şehirler” ifadesi, Lût kavmi ve yaşadıkları yerler diye beyan edilmiştir; ancak yalnız onlar değil tarihteki diğer helak olanlar da kastedilmiş olabilir.²¹⁶

Altı üstüne getirilmiş şehirleri de Yüce Allah (c.c.) helak etti, Hz. Lut’un kavmidir. Bu şekilde isimlendirilmeleri halkın alt üst edilerek helak olmaları sebebiyledir. أهوى Cebrail kanadıyla kaldırıp yerin altına sokarak onları helak etti.²¹⁷ أهوى kelimesi, yanardağ ve zelzele ile yer alt üst oldu. فغشاهما onları gömdü, sıcak taş yağmuruyla örttü.²¹⁸

²¹³ Âlusi. a.g.e,69.

²¹⁴ Âşur, a.g.e,153-154.

²¹⁵ Âlusi. a.g.e,70.

²¹⁶ Razî. Mefatihü'l-ğayb, XXIX,25

²¹⁷ Âlusî, a.g.e,71.

²¹⁸ Âşur, a.g.e,155.

قِيَّايِ الْآءِ رَبِّكَ تَتَمَّارَى (55) هَذَا نَذِيرٌ مِّنَ النَّذْرِ الْأُولَى (56)

“Artık Rabbinin hangi nimetlerinden şüphe duyabilirsiniz (55) Bu, önceki uyarıları yapanlar nevinden bir uyarıcıdır. (56)”

Allah (c.c.) bizlere her türlü delili alameti vermiş ve kullarına bunlardan ibret almayı emretmiş, hala bu kadar uyarılara kayıtsız kalan kullar zemmedilmiş ve eleştirilmiştir.²¹⁹

“Bu ifade, önceki ikazlar gibi bir ikazdır.” şeklinde de tercüme edilebilir. Burada Hz. Peygamber’in (s.a.v.), Kur’an-ı Kerim’in, önceki toplumlar hakkında izah edilen haber ve kıyamet olaylarının anlatıldığı da görüşler arasındadır.

Allah’ın (c.c.) bütün nimetlerini kapsamaktadır. Böylelikle zalimlerden öc alıp, Hz. Peygamber’e (s.a.v.) yardım ediliyor, bu hitap hem Hz. Peygamber’e (s.a.v.) hem de diğer peygamberlere müjdedir. Buradaki istifham Hz. Peygamber (s.a.v.)’e bahşedilen nimetleri hatırlatır. Yani Allah’ın (c.c.) hem sana hem de onlara verdiği nimetlerden kimse şüphe edemez. Bu şüphelerde yalancılardır. هذا نذير uyarma ifadesidir ancak bazen müjdeleme olarak da gelebilir. Uyarma genelde zararlı şeyler için kullanılır. Nezir ifadesi Kur’an-ı Kerim için de kullanılır. النذر الأولى ’dan maksat ya geçmiş şeriâtler veya ilk uyarıcılardır.²²⁰

Razi هذا نذير من النذر الأولى âyetiyle alakalı üç görüş sunmaktadır:

1. Hz. Peygamber’e (s.a.v.) işaret etmektedir.
2. Kur’an-ı Kerim’e işaret etmektedir.
3. Helak olmuş milletlerin haberleridir.²²¹

Âlûsî’ye göre burada Kur’an’a işaret vardır. Veya Hz. Peygamber’e (s.a.v.) işaret etmektedir.²²²

2.12. Azabı Yalnız Allah (c.c.) Kaldırabilir

أَزْفَتِ الْأَرْفَةَ (57) لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ (58)

“Artık yaklaştı o yaklaşmakta olan (57) Onu Allah’tan (c.c.) başka ortaya çıkaracak yoktur (58).”

Artık uyarma vakti geldi, bu vakit sevilen vakitlerden değildir. Âyette zamana olduğu gibi mekâna da işaret etmektedir. İfadenin müennes olması gerçekleşeceğine işaret eder. Âyet gerçekleşecek olan bu nezir den nasıl kurtulması gerektiğini düşündürür. İhtimaldir ki أَرْفَتِ ifadesi dünyada helak olan Âd, Semûd ve Nuh kavmine işaret etmektedir. Âyette kıyâmet ihtimali de vardır. Allah’tan (c.c.) başka hiç kimse bu cezanın ne zamanını bilir ne de onu kaldırabilir. Âyet kinâyî bir anlatımla olayın vukû bulacağını ifade etmektedir

“Onun vaktini ondan başkası bilemez.”²²³

²¹⁹ D,İ, Başkanlığı, Kur’ân Yolu Meâl ve Tefsir, 2007,176

²²⁰ Âşur, a.g.e,157,158.

²²¹ Râzi, a.g.e, XXIX,26.

²²² Âlusi, a.g.e.71

²²³ Âşur, a.g.e,158,159.

Gelecek olan azabın korkusunu yalnız Allah (c.c.) kaldırabilir. Keşşaf, Onun ortaya çıkışını yalnız Allah (c.c.) geciktirebilir,²²⁴ diyor. İmam Taberî’de “Allah’tan (c.c.) başka hiç kimse onun vukû bulacağı zamanı bilemez.”²²⁵ diyor.

2.13. Müşriklerin Kur’an’da İmtihani

أَقْمِنُ هَذَا الْحَدِيثِ نَعَجْبُونَ (59) وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ (60) وَأَنْتُمْ سَامِدُونَ (61)

“Şimdi siz bu söze Kur’an’a mı şaşıyorsunuz”z (59)Gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz (60)Ve siz gaflet içinde oyalanmaktasınız (61)

Bu Kur’an’ı mı inkâr ediyorsunuz? Hâlbuki siz alay ederek gülüyorsunuz, hüzünlenip de ağlamıyorsunuz. Semud’ un manası soruluyor: Çılgınca bağırarak, hezeyanda bulunmak demektir. Denir ki, başını kibirden kaldırmak, büyüklenmek demektir. Semûd’un şarkı söylemek olduğunu söyleyenler de vardır. Yani Kur’an okunurken şarkı ile meşgul oluyorlar sırf Kur’an’ı dinlememek için. Bu âyet Kur’an okunurken ağlamanın müstehap olduğuna da delildir.²²⁶

Haberde Hz. Peygamber’in (s.a.v.) uyarıcı olması konusunda yalanlamalarına işaret vardır. Burada ki tuhaf mı buluyorsunuz ifadesi onların halinin uzaklığını anlatır veya inkârlarından kinâyedir. Gülmek, ağlamak, dalga geçmek ise Allah (c.c.) korkusuna delildir. “Sâmidûn” ifadesi kişinin kendi nefsindeki tuhafıdır. Denilir ki devenin yürüyüş anında kafasını kaldırması böyledir.²²⁷

2.14. Kulun Rabbi’ne Secdesi

فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا (62)

“Haydi, Allah’a (c.c.) secde edip O’na kulluk edin”(62)

Ehli ilme göre secde âyetidir. Hz. Peygamber’de (s.a.v.) secde etmiştir. Yani iş öyleyse, o zaman secde et. Bu sûre kendisinde secde ayetiyle ilk inen sûredir. Hz. Peygamber (s.a.v.) secde edince, bütün insanlar secde etti, bir kişi hâriç. Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke’de iken bu ayet okunduğunda secde ediyordu ancak hicretten sonra bu âyette secde etmeyi terk etti.²²⁸

İnkârın yapılmaması için onun kötülüğünü ifade eder. Secdeden kasıt korkmaktır. Allah’a (c.c.) boyun eğmektir. Kur’an’ı inkâr ve peygamberi yalanlamaktan vazgeçmektir. Ulema secde konusunda ihtilaf etmişlerdir:

Mâlik; secde, Kur’an’ın farziyeti değildir.

Hanefi; secde, Kur’an’ın farziyetidir diyor. Çünkü Müslümanlar’ın secde etmesi gerekir ve evlâdır.²²⁹ “Allah’a (c.c.) ibadet edin ona şirk koşmayın.”(Nisa,4/36)

²²⁴ Zemahşerî, Keşşâf, V,650.

²²⁵ Taberî. a.g.e, XXII,95.

²²⁶ Âlusi. a.g.e,72.

²²⁷ Âşur, a.g.e,160.

²²⁸ Âlusi, a.g.e,73.

²²⁹ Âşur, a.g.e 161,162.

Ayetlerden anlaşılan hikmet ve hükümler

Bu ayetlerden şu hususlar anlaşılabilir:

1. “Yerde ne varsa hepsini sizin için yaratan sonra (iradesi ile) semaya yönelip yedi gök halinde onları düzenleyen O’dur. (c.c.) O (c.c.) her şeyi bilendir.” (Bakara, 2/29) ayetinde de ifade edildiği gibi Allah (c.c.) insanoğluna hem peygamber hemde kitap gönderdikten sonra hala insanın şüphe içerisinde olmasını kabul etmemiştir.
2. Bütün peygamberler aynı gaye için gönderilmiş, hepsi aynı tebliği yapmıştır.
3. “El-âzifetü” kelimesiyle kıyametin yaklaştığı anlatılmakta ve her yaklaşımında yakın olduğu zikredilmektedir.
4. Allah (c.c.), onların bu kadar tehtidide karşı hala kendilerini düzeltmemelerini eleştirmiş ve sonunun iyi olmadığını onlara bildirmiştir.
Bu ayetten sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) hiç gülmemiş ve ağlamıştır. Kurtubî'nin zikrettiğine göre Ebu Hüreyre şöyle dedi: “Şimdi siz bu söze mi şaşıyorsunuz?” ayeti indiğinde suffe ashabı “İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn” deyip ağlamaya başladılar. Gözyaşları yanaklarından akıyordu. Onların ağlamasını duyunca Hz. Peygamber (s.a.v.) de ağladı. Sonra şöyle buyurdu: “Allah (c.c.) korkusundan ağlayan, ateşe girmeyecek, Allah'a (c.c.) isyanda ısrar eden de cennete girmeyecek. Şayet siz günah işlemeyecek olsanız, mutlaka Allah (c.c.) sizi yok eder ve günah işleyecek, sonra da kendilerini af ve merhamet etmesi için istiğfarda bulunan, Allah’ında (c.c.) kendilerini af edeceği bir kavmi. Şüphesiz O (c.c.) esirgeyici ve bağışlayıcıdır.”
Ebu Hazım şöyle dedi: “Bir gün Cebrail, Hz. Peygamber’e (s.a.v.) indiğinde yanında ağlayan bir adam gördü ve kim bu?” diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) “O filandır.” dedi. Bunun üzerine Cebrail: “Biz insanoğlunun bütün amellerini tartabiliriz ancak ağlamayı tartamayız. Çünkü Allah (c.c.), bir damla gözyaşı ile cehennemden, okyanusların söndüreceği yer kadar yer söndürür.” dedi.
5. Allah (c.c.) kendisine ibadet edilmesini emretmiştir. İbni Mes'ud(r.a.) demiştir, Ebu Hanife ve Şafii de bu görüşü benimsemişlerdir. Yani “Allah (c.c.)'a secde edin” emrinden maksad tilavet secdesidir. İbni Abbas’tan (r.a.) rivayet edildiğine göre Necm suresi okununca, Hz. Peygamber (s.a.v.) secde etti, beraberindeki müşrikler de secde etti. İbni Ömer bu secdeden maksadın farz olan namaz secdesi olduğunu söylemiştir. Yani İbni Ömer tilavet secdesinin vacib olmadığı kanaatinde idi. İmam Malik de bu görüştedir. Kurtubî: “Birinci görüş daha sahihtir.” Demiştir.²³⁰

²³⁰ Zuhayli Vehbe, et-Tefsirü'l-Münir, Risale Yayınları: 14/122-123.

SONUÇ

Allah'a (c.c.) hamd, habibine salât ve selâm olsun.

Kur'an'ı Kerim'i bize gönderen Yüce Allah (c.c.), onu asırlara şâmil olarak göndermiş ve her asırda geçerliliğini, tazeliğini korumuştur. Sanki Kur'an, her dönem için yeniden nazil olunmuştur. Kerim Kitabımız'ın, bunun yanında farklı hususiyetleri de vardır. Necm suresinde olduğu gibi Allah (c.c.), bazen kelâma yemin ile başlamıştır. Bu bize konunun önemini ve Yüce Allah'ın (c.c.) kararlılığını göstermiştir. Allah (c.c.), habibini her konuda desteklemiş ve savunmuştur.

Kendisine atılan iftiralara onların anlayacağı tarzda cevaplar vermiş ve geçmiş peygamberlerden örnekler göstermiştir. Garânik hadisesinde olduğu gibi, yanlış anlamaları ve art niyetli insanlara gerekli cevapları, Kur'an'ın ifâde tarzıyla vermiştir. Habibine verdiği değeri, ifade babından gerçekleşen Mîraç hadisesinin vuku bulduğunu ve buna karşı çıkanlara cevaplar vermiştir. Allah'ı (c.c.), kâinatın hâlik'ı ve onu idâre edenin tek kendisi olduğunu ve yeniden yaratmaya muktedir olduğunu anlatmaktadır.

Âyetlerdeki ifadelerden, şefâat konusunun vuku bulacağı ve hak olduğunu anlamaktayız. Bu, şefâat yoktur diyenlere de bir reddiye sadedindedir. Allah (c.c.) gaybın bilgisini de kendisine saklamıştır. Kimse kimsenin sorumluluğunu yüklenmeyecek ifadesiyle de, amellerin şahsiliği konusunu açıklamıştır.

İnsanoğlu, yaratılışından ölümüne kadar bir kurallar ve kâideler planında yaşamaktadır. Bu planın tertipleycisi Allah'dır (c.c.) ve mülkün tek sahibi, tasarruf yetkilisidir. Bu nedenle imtihan neticesinde âhirette ve dünyada hem cezayı, hemde ödülü verecek O'dur. (c.c.)

KAYNAKÇA

- Âlûsî, Ebu'l-Fazl Şihâbuddîn Mahmûd b. Abdillâh b. Mahmûd el-Hüseynî, *Ruhul-Meanî*. Lübnan: Müniriyye, t.y.
- Aslan, Gıyasettin, *Tefsir Usulünün Fıkıh Usulü'nden Arındırılması*, İlim Yayma Vakfı, 2009.
- Âşur, Tahir İbni, *Tahrîr'u-Tenvîr*, Tunus: Dar-ı Tunus, 1984.
- Begavî, Mes'ud, *Meâlimu't-Tenzîl*, Riyad: Dârı Tayyibe, 1989.
- Berkî, Ali Himmet, *Kanun ve Mukavelelerin Tanzim ve Tefsirine Ait Kaide ve Asıllar*, Ankara: Güney Matbaacılık, 1948,
- Cerrahoğlu, İsmail, Muhammed Abduh, (1958). "Tefsire Mukaddime," *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1956, c,5, sayı,1-4, s; 6.
- Cevzî, Ebü'l-Ferec İbnü'l-, *Zâdu'l-Mesîr Fi İlmi't-Tefsîr*, Beyrut: Dâru'l-İslâm, Dâr İbn Hazm, 2002.
- Çağrıçı, Mustafa. DİA, Arap. Diyanet Vakfı.
- Çetin, Abdurrahman, (2000), Kur'an-ı Anlamanın Önemi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat fakültesi*, 9, 193-211.
- Çetin, Mustafa, "Tefsire Duyulan İhtiyaç", *İslam Medeniyeti Mecmuası*,1973, sayı 32, c.3, s. 24.
- Darimi, İmam Ebu Muhammed, *Sünen*, çev.: A. Parlıyan, Konya: Konya Kitapçılık, 2011.
- Demirci, Muhsin, *Kur'an Tefsirinde Farklı Yorumlar*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İFAV Yayınları, 2017.
- Demirci, Muhsin, *Tefsir Usulü ve Tarihi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İFAV Yayınları, 2003.
- Derveze, İzzet, *et-Tefsirru'l-hadis*, İstanbul: 2014.
- El-Beydavî, Eşşirazi Şafî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl*, Beyrut: İhyai Turas el-Arabî, 1998.
- el-Buhârî, Muhammed bin İsmail, *Sâhihi Buhâri Muhtasarı*, çev.: H.Akın, İstanbul: Beka Yayınları, 2008.
- el-Endülüsî, İbni Atiyye, *el-Muharraru'l-vecîz*, Beyrut: Dâr'ul-kutub, 2001.
- el-Hûlî, Emin, *et-Tefsir Meâlimu Hayatihi ve Menhecü'l-yevm*, Mısır: 1994.
- en-Nesai, Ali, *Sünen*, Konya: Konya Kitapçılık, 2005.
- Eren, Cüneyt, *Kur'an ilimleri ve Tefsir İstilahları*, İstanbul: Takva Yayınları, 2011.
- es-Suyûtî, Celalettin, *ed-Durru'l-Mensûr*, (A.-M. Türkî, Dü.) Kahire Dirase Arabiye (2003).
- es-Suyûtî, Celalettin. *El-İtkan fi Ulumu'l -Kur'an*, Kahire: Matbaatu'l-Meşhedî, 1967,
- et-Taberî, Muhammed bin Cerîr, *Camiul Beyan an Te'vîli Ayil -Kur'an*, Darul Kutubil ilmiyye, t.y.
- ez-Zerkeşî, Abdullah, *el-Burhan fi Ulumu'l -Kur'an*, Beyrut: Dar'ul-Kütübü'l-İlmiyye, 2007.
- Günay, İlhami, *Kur'an-ı Kerim Sûrelerinin Münasebeti*, Selçuk Üniversitesi, 1996.
- Hanbel, Ahmet bin, *Müsned*, çev.: H. Y. Zekeriyya Yıldız, Ocak Yayıncılık, 2014.
- Heyet. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* (DİA), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2016-2019.

- İbn Abbâs, Ebü'l-Abbâs Abdullâh, *Tenvir'ul-Mikbas*, Beyrut: Kütübü'l-ilmîyye, 1993.
- İsfahanî, Rağıp, çev.: A. Güneş, M. Yolcu, Müfredat, İstanbul, 2006.
- Karaman Hayrettin, Mustafa Çağrıç, İbrahim Kafi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu, Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.
- Karslı, Halil İbrahim, *Kur'an'ı Anlamaya Giriş*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014.
- Kelbî, İbni Cüzey, *Teshîl li-Ulumut-Tenzîl*, Riyad: İlmiyye, 1995.
- Kuran-ı Kerim Meali*, Hazırlayanlar: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Cami' li-Ahkamul Kuran*, 1950.
- Kutup, Seyyit, *Fi-Zilali'l-Kur'an*, Kahire: Dar'u-Şuruk, 1972.
- Manzûr, İbni, *Lisanül-arâb*, Beyrut: Daru's-Sadır, t.y.
- Maverdî, Ali b. Muhammed b. Habîb, *en-Nüket vel-Uyûn*, Kuveyt: t.y.
- Maverdî, Ali b. Muhammed b. Habîb, *en-Nüket vel-Uyûn*, Kuveyt: t.y.
- Mevdudi, Ebu'l Alâ, *Tefhîmu'l-Kur'an*, İstanbul: İnsan Yayınevi, 1991.
- Râzî, Fahrüddin, *Mefâtihu'l-Gayb*, Beyrut: Daru'l-fikr, 1981.
- Sancaklı, Saffet, *Hadis İnkârcılığı*, İstanbul: Rağbet yayınları, 2017.
- Şevkânî, Muhammed, *Fethu'l-kadîr*, Gazze: Dar'ul-Vefa, 1992.
- Yazır, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Eser Neşriyat, 1979.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî, *Keşşâf*, Riyad: Abîkan, 1998.
- Zühaylî, Vehbe, *Tefsîru'l-Münîr*, çev.: Hamdi Arslan, Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, İbrahim Kutlay, Nurettin Yıldız, İstanbul: Risale Yayınları, 2013.
- Zürkânî, Abdu'l-Azim, *Menahilü'l-İrfan*, Beyrut: Mektebetü'l-Asriyye, 2004.

ÖZGEÇMİŞ

1971 Yılında Gümüşhane'de doğdu. İzmit İmam Hatip Lisesi'nden 1989 yılında mezun oldu. Mısır el-Ezher Üniversitesi Usulü'd-Din Fakültesi'nden 1995 yılında mezun olarak Türkiye'ye döndü. 2003 yılında Diyan b. el-Abbâs et İşleri Başkanlığı'nda İmam Hatip olarak memuriyet hayatına başladı. Daha sonra sırasıyla Pendik İhtisas Eğitim Merkezi'nde eğitim aldıktan sonra, Altınova ilçe vaizi olarak görev yaptı. Son olarak 2017 yılında Ağrı ili, Tutak ilçesine, ilçe müftüsü olarak atandı; bu görevi hâlen devam ettirmektedir.

Evli ve iki çocuk babasıdır.

